

Засновник Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць. **Головний редактор** О. Онищенко, академік НАН України. **Редакційна колегія** В. Горовий, заступник головного редактора, Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації, Т. Гранчак, заввідділу політологічного аналізу, Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн Г. Булахова.

Адреса редакції: НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz@pochta.ru, www.nbuv.gov.ua/siaz.html. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 5358 від 03.08. 2001 р.

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

2012 № 7

ЗМІСТ

Коротко про головне

Президент: Ми розглядаємо Угоду про асоціацію з ЄС як програму масштабних внутрішніх реформ

Аналітика

О. Ворошилов, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.

Робочий визит Президента України В. Януковича в Москву 19–20 марта 2012 г.

О. Кліментів, влас. кор.

Социальные инициативы Президента Украины В. Януковича в оценках политиков и экспертов

Т. Гранчак, канд. іст. наук, заввідділу СІАЗ НБУВ

Новий Рубікон П. Порошенка

Ю. Якименко, мол. наук. співроб.

Перспективы «газовых» переговоров между Украиной и Россией в оценках политиков и экспертов

Н. Тарасенко, мол. наук. співроб.

Альтернативні джерела газу для України: реальна можливість чи примарна перспектива?

В об'єктиві – регіон

Ю. Анатольєв, влас. кор.

Выборы городского головы Обухова в свете подготовки к парламентской избирательной кампании 2012 года

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

Аерокосмічна і авіаційна галузі

Практичні впровадження науково-дослідних і проектно-технічних напрацювань

Енергоощадні технології

Альтернативні джерела енергії

Інформаційні технології

Питання екології та уникнення техногенних катастроф

Освіта та кадрове забезпечення в Україні

Охорона здоров'я

Наукові видання

Наука і влада

Проблеми інформатизації

Н. С. Вітушко, заввідділом НЮБ НБУВ

Роль бібліотечних установ у створенні та підтримці електронного діалогу: влада – суспільство

Коротко про головне

Президент: Ми розглядаємо Угоду про асоціацію з ЄС як програму масштабних внутрішніх реформ

Україна розглядає Угоду про асоціацію з Європейським Союзом насамперед як комплексну програму масштабних внутрішніх реформ у всіх сферах політичного, економічного та соціального життя Української держави. Як заявив Президент України В. Янукович в інтерв'ю польському виданню Dziennik Gazeta Prawna, ідеться про модернізацію країни, під час якої Угода про асоціацію буде також ефективним інструментом здійснення реформ відповідно до європейських стандартів.

«Європейська інтеграція – незмінний ключовий пріоритет зовнішньополітичного курсу та внутрішнього розвитку України. Ми сприймаємо Європейський Союз як цивілізаційний вибір, оптимальну модель розвитку нашої держави, його економіки і суспільних інститутів, а в перспективі – і як наш спільний дім», – сказав Президент.

В. Янукович підкреслив: на нинішньому етапі укладення Угоди про асоціацію разом зі створенням поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ЗВТ) – головне завдання євроінтеграції України.

ЗВТ, яка передбачатиме інтеграцію економіки України в загальний ринок ЄС, на переконання Президента, – головна практична цінність Угоди про асоціацію. «Уже сьогодні ми активно готуємося до інтеграції української економіки на внутрішній ринок ЄС, здійснюються необхідні реформи у сфері зміцнення демократії та верховенства права на основі наших спільних цінностей», – підкреслив Президент.

Водночас він наголосив, що створення зони вільної торгівлі потребує також належної підтримки з боку ЄС у процесі модернізації української економіки. «Укладення Угоди про асоціацію відповідає інтересам як України, так і держав-членів ЄС. При цьому головні переваги відкриваються для основних торговельних партнерів України, лідируючі місця серед яких займає і Польща», – сказав глава держави.

Президент також зазначив, що результативність будь-якої угоди залежить від зусиль усіх сторін. У відповідь на готовність України проводити масштабні реформи та впроваджувати європейські стандарти, ми очікуємо від наших партнерів більшої взаємодовіри й відкритості в питанні європейського майбутнього України, додав він. Одним з тестів на готовність Євросоюзу будувати з Україною довірливі й відкриті відносини В. Янукович назвав візовий діалог. «Переконаний, успіхи України у реалізації необхідних вимог ЄС мають втілитися в якнайшвидшу лібералізацію візового режиму для громадян України», – сказав Президент.

Сьогодні, зазначив В. Янукович, Україна готова невідкладно перейти до

етапу підписання та подальшої ратифікації Угоди про асоціацію. «Ми розраховуємо на конструктивний і прагматичний підхід у цьому питанні і з боку наших європейських партнерів», – резюмував Президент *(Офіційне інтернет-представництво Президента України (http://www.president.gov.ua). – 2012. – 2.04).*

Аналітика

О. Ворошилов, канд. ист. наук, старш. науч. сотр.

Рабочий визит Президента Украины В. Януковича в Москву 19–20 марта 2012 г.

19–20 марта Президент Украины В. Янукович посетил Москву с двухдневным рабочим визитом. Украинский Президент принял участие в саммите ЕврАзЭС, провёл ряд встреч с лидерами стран-участниц этой организации, а также с руководством России. Согласно информации украинского посольства в Москве, визит Президента Украины осуществлялся по официальному приглашению президента РФ Д. Медведева. «Актуальность этого визита заключается в необходимости эффективного продвижения национальных интересов Украины в дальнейших отношениях с Евразийским экономическим содружеством и его будущим правопреемником Евразийским экономическим союзом и в двусторонних отношениях со странами содружества, прежде всего, в экономической сфере», – отметили в посольстве.

Кроме того, этот визит был призван довести до глав государств-членов ЕврАзЭС позицию Украины по поводу важности развития взаимовыгодных партнерских отношений с этим региональным объединением, а также придать импульс дальнейшему углублению торгово-экономического сотрудничества между Украиной и государствами-членами ЕврАзЭС на основах свободной торговли, в соответствии с общепризнанными нормами и стандартами ВТО, без применения дискриминационных торговых режимов, изъятий и ограничительных мер.

Результатом визита должно было стать продвижение интересов украинских экспортеров с целью содействия их закреплению на рынках стран-участниц ЕврАзЭС путем расширения рынков сбыта украинской продукции и дальнейшее развитие энергетического сотрудничества со странами-членами Таможенного союза.

В то же время обозреватели ряда СМИ убеждены, что В. Янукович в очередной раз приезжал в Россию за дешевым газом. «Мы не можем платить такие необоснованные деньги, – заявил украинский Президент накануне визита в Москву. – Это неправильно, несправедливо». Также, по приезде в Ново-Огарево, где В. Янукович встречался с В. Путиным, он заявил, что цена

на газ – главный нерешенный вопрос в традиционно дружеских отношениях Украины и России. В этой связи обозреватели СМИ отмечают, что встреча лидеров двух стран была короткой (длилась менее двух часов), а глава «Газпрома» А. Миллер даже не присутствовал на ней, хотя всегда участвует в российско-украинских переговорах.

Как известно, ныне Россия ставит Украине два условия: вступление в Таможенный союз, где уже создают единое пространство Россия, Беларусь и Казахстан, и передача доли в газотранспортной системе Украины. В обмен Россия обещает снизить цены на газ на 10 % (проект соглашения с «Газпромом» передан украинской стороне во время недавнего визита спикера Госдумы С. Нарышкина).

Также обращается внимание на то, что накануне визита В. Янукович сделал заявление о том, что Киев «присматривается» к возможности участия в ЕврАзЭС. «Но это – нелегкий путь, и нужно иметь большую политическую волю, чтобы пойти по нему, – отметил Президент Украины. – То, что наши соседи пошли по этому пути, приветствуем – но не готовы на сегодняшний день дать конкретный ответ».

Следует отметить, что ряд политологов расценили подобную позицию как практичную. Так, по словам директора Института глобальных стратегий В. Карасева, истинная причина нынешнего визита В. Януковича в Москву – восстановление доверительных отношений с будущим президентом РФ. «Это лишь попытка добиться восстановления надежных связей, желательно, на постоянной основе», – сказал В. Карасев. В первый день визита Президент Украины в рамках межгосударственного совета Евразийского экономического союза встречался с Д. Медведевым и обсуждал глобальные объединительные процессы на пространстве бывшего Союза.

20 марта В. Янукович встретился с В. Путиным. В начале переговоров Президент Украины поздравил В. Путина с избранием на должность президента Российской Федерации. Также он акцентировал внимание на том, что уже в ближайшее время состоится заседание межгосударственной украинско-российской комиссии на уровне президентов, пакет документов для такого заседания уже подготовлен и необходимо принимать решения по поводу их подписания. По словам главы Украинского государства, «речь идет о сотрудничестве в таких сферах, как атомная энергетика и других энергетических сферах».

Со своей стороны В. Путин поднял вопрос вхождения Украины в зону свободной торговли в рамках СНГ. Российский лидер пообещал, что российская Госдума ратифицирует договор о зоне свободной торговли СНГ и предложил Верховной Раде сделать то же самое. Отвечая на предложение В. Путина синхронно утвердить документ в Раде и Думе, украинский лидер сказал: «Работаем. Мы обязательно будем этот вопрос решать».

Но российские депутаты, не дожидаясь решения украинских коллег, ратифицировали соглашение в тот же день. А в Верховной Раде 20 марта было неожиданно зарегистрировано и сразу же утверждено обращение к Евросоюзу с просьбой ускорить процессы евроинтеграции Украины, включая

создание зоны свободной торговли с ЕС. За принятие документа проголосовали 267 депутатов при минимально необходимых 226.

Впрочем, руководитель парламентской фракции Партии регионов А. Ефремов не считает это предательством партнера или двойной игрой. Он пояснил, что Верховная Рада не противопоставляет процессы создания ЗСТ с ЕС и в рамках СНГ. Политик подтвердил, что украинские депутаты готовы рассмотреть и утвердить документ, развивающий торгово-экономические отношения в Содружестве, однако сделают это только после детального изучения всех пунктов соглашения.

По мнению же экспертов, экстренная ратификация соглашения о ЗСТ с СНГ возможна разве что в случае стремительного ухудшения отношений Киева с Брюсселем, например, если структуры Евросоюза попытаются ввести против Украины санкции. Но подобное вряд ли возможно в ближайшее время, ведь ЕС делает все, чтобы удержать Украину в своей орбите и не подтолкнуть ее к интеграции в усиливающие Россию надгосударственные структуры в СНГ.

В целом же результатами визита украинское руководство осталось довольным. Хотя о чем еще говорили во время встречи тет-а-тет В. Янукович и В. Путин журналистам не сообщили, однако все отметили, что украинский Президент отбыл из Ново-Огарёво в хорошем настроении.

Эксперты итоги данного визита оценивают по-разному.

По мнению руководителя Центра политического анализа «Пента» В. Фесенко, нынешний визит В. Януковича в Москву обусловлен его стремлением как можно скорее начать диалог с новым главой Российской Федерации. Политолог также отметил, что по итогам переговоров в Москве В. Януковича и В. Путина не достигнуто никаких прорывных соглашений, поскольку изначально такая задача не планировалась. «Главной целью этого визита было восстановление диалога на высшем уровне, других целей не было, не говоря уже о том, что надо было поздравить Владимира Владимировича с победой на президентских выборах, что, собственно, и было главной целью этого саммита. Этот визит был рабочим, а на рабочих визитах никаких соглашений не подписывается, могут возникнуть лишь некие формулы накопившихся проблем. ...Важно было восстановить прямой контакт, начать отношения непосредственно с В. Путиным, сверить позиции», – сказал В. Фесенко.

«Состояние отношений между Украиной и Россией можно характеризовать следующим образом: это стагнация, возросшее напряжение и конфликтное состояние по отдельным направлениям – сыр, близко к конфликту в области газа и возможность конфликта по сахару. Нынешнее не самое хорошее состояние связано с тем, что обе стороны имеют завышенное ожидание и неадекватные оценки интересов партнёров. ...На мой взгляд, нужен поиск компромисса – ни позиция украинской стороны, ни позиция российской стороны в своём нынешнем виде не может стать условием выхода из нынешней стагнации», – резюмировал политолог.

В свою очередь политолог О. Леонов считает, что «лидеры государств не

стали после встречи выплёскивать информацию, которая могла бы превратно быть истолкована в СМИ. Думаю, идёт достаточно сложный переговорный процесс. Ведь та позиция, которую озвучивало наше руководство, не устраивает российскую сторону. Что касается однозначной направленности внешнеполитического вектора Украины в сторону Москвы, не стоит питать иллюзий, покуда не будут подписаны чёткие договорённости. А мы, на мой взгляд, сейчас ещё дальше от подписания таких документов с Россией, чем от подписания подобных документов с Евросоюзом. Потому я не склонен переоценивать значение этого визита».

Директор Центра политологического анализа и технологий С. Барышников отметил, что «В. Янукович мог и не ехать туда вообще, потому что Украина не является полноправным членом этого сообщества (ЕврАзЭС), только – в качестве наблюдателя. Поэтому, я думаю, что если решил ехать сам Президент, то здесь был какой-то очень серьёзный подтекст и, наверное, повестка какая-то формировалась. А если её не обнародовали, значит – это действительно показатель серьёзности. Но мы можем предугадать проблемы, которые могли быть внесены на эту встречу. Плюс вот эти знаковые заявления по двум государственным языкам, плюс заявления о том, что чуть ли не в практической плоскости может быть поставлен вопрос о вхождении Украины в Таможенный и Евразийский союз. Возможно, будет явный ход в восточном направлении, и, по крайней мере, пути для этого открыты... И, возможно, те, кто готовил экспресс-визит В. Януковича в Москву, настаивают на необходимости восточного вектора интеграции. Но пока будем к этому всему относиться умеренно осторожно».

Со своей стороны политолог А. Максимов убежден, что «очередная попытка украинского Президента В. Януковича уговорить российских лидеров пойти на уступки не дала результатов». По его мнению, разговоры об улучшении сотрудничества приграничных регионов Украины и России и прекрасных перспектив экономического взаимодействия на фоне «сырной войны» – свидетельство полного провала переговоров. «Высокая дипломатия – в любой ситуации положено улыбаться и говорить красивые оптимистичные слова. Так и в нашем случае – В. Янукович отметил успехи в приграничном сотрудничестве, а В. Путин подчеркнул, что у нас растёт товарооборот с 40 млрд в 2008 г. до 50 млрд в 2011 г. Эти заявления на фоне сырной войны и самой высокой цены на газ для Украины в Европе выглядели несерьезно. ...Как мы назовем отношения стратегических партнеров, когда есть много проблем, но после двухчасовой встречи Президентам вообще нечего сказать людям? Это кризис – глубочайший кризис. Дальше некуда», – считает А. Максимов.

Сходную точку зрения озвучил и лидер организации «Гражданская позиция», председатель Комитета ВР Украины по вопросам национальной безопасности и обороны А. Грищенко. Политик отметил, что «насчет визита Президента в Москву – здесь нечего оценивать. Нет никаких оснований рассчитывать на какие-то кардинальные изменения даже в личных отношениях В. Януковича и В. Путина – они практически враждебные, там

взаимопонимания нет. И нет оснований рассчитывать на то, что Россия смягчит свою позицию, например, кардинально изменит цену на газ или перестанет давить на Украину. Россия знает, какой запас прочности у нашей экономики – приблизительно полгода, и ждет, пока приползут на коленях».

Что же касается «российского взгляда» на данный вопрос, то, например, руководитель Центра СНГ Института актуальных международных проблем Дипломатической академии МИД РФ С. Жильцов считает, что визит В. Януковича был «визитом вежливости» и не мог быть результативным. Он согласился с тем, что в отношениях Москвы и Киева наблюдается стагнация, но отметил, что при этом «позиция России достаточно уверенная», а вот Украина «теряет время», поскольку уже всем понятно, что ЕС не собирается ее принимать и не окажет Киеву помощи.

О. Горбунов, эксперт Центра моделирования стратегического развития (Москва), отмечает, что на встрече с новоизбранным российским Президентом В. Путиным украинский Президент В. Янукович не добился сколько-нибудь ощутимых результатов. «В СМИ лишь просочилась информация о неясных перспективах урегулирования “сырного кризиса”, а также о том, что Украина не войдет в рыхлую структуру ЕврАзЭС и, получается, в более определенную, крепкую структуру Таможенного союза. Евразийский союз – как некая глобальная основа для интеграции на постсоветском пространстве – остался вообще за скобками переговоров. Тем временем, украинский Премьер-министр Н. Азаров поблагодарил польского Президента Б. Комаровского за “помощь в евроинтеграции” и согласовании текста Соглашения об ассоциации Украины и Евросоюза. Таким образом, украинская сторона продолжила политику игнорирования предложенных Россией форматов интеграции в обмен на неясные перспективы сближения с ЕС», – резюмирует эксперт.

Директор украинского филиала Института стран СНГ В. Корнилов в свою очередь констатирует, что «после каждого визита лидера Украины либо на Восток, либо на Запад, все начинают думать о том, что вектор внешней политики выбран. ...Я думаю, говорить о том, что этот визит означает выбор внешнеполитического вектора, было бы неправильно. Я думаю, что политическая элита будет снова подталкивать Януковича к тому, чтобы он усидел на двух, трёх, четырёх стульях, но мы слышали, что говорил В. Путин во время предвыборной кампании. Россия предлагает Украине, В. Януковичу раз и навсегда определить свой внешнеполитический вектор».

В целом же визит Президента В. Януковича в Москву и его участие в заседании ЕврАзЭС, а также заявления Д. Медведева о возрождении Евразийского союза снова заставили заговорить об усилении российской активности на просторах СНГ и месте Украины в этом процессе.

В связи с этим ряд обозревателей СМИ прогнозирует, что в российско-украинских отношениях приближается очередной момент истины. Длившееся полтора года состояние «ни мира, ни войны» с его сырными войнами и никуда не ведущими переговорами о ценах на газ и трубопроводном консорциуме должно так или иначе завершиться.

О. Климентив, соб. кор.

Социальные инициативы Президента Украины В. Януковича в оценках политиков и экспертов

7 марта на расширенном заседании Кабинета Министров *Президент Украины В. Янукович* определил основные стратегические направления проведения социальных реформ в Украине и, в частности, поручил правительству увеличить минимум на 100 грн размер пенсий 9 млн пенсионерам, вышедшим на пенсию до 2008 г., обеспечить выплату в июне – декабре 2012 г. 6 млн вкладчикам Сбербанка бывшего СССР компенсаций по обесцененным вкладам в размере до 1 тыс. грн, провести с апреля 2012 г. перерасчет страховых выплат инвалидам, получивших травму на производстве, предпринять шаги по активизации программы доступного жилья, внедрить европейский подход к регулированию цен на лекарства, а также осуществить ряд других мер.

В интервью «Российской газете» глава государства подчеркнул, что «до конца этого года мы постепенно будем увеличивать социальные выплаты. Именно постепенно – для того, чтобы не сорвать курс, не сорвать инфляцию, не навредить», – отметил В. Янукович, добавив, что эта программа перейдет и в 2013 г.

На состоявшемся 17 марта в Киеве XIII съезде Партии регионов Президент Украины лично презентовал свою новую социальную программу, которая призвана в краткие сроки поднять уровень благосостояния граждан. Предприниматели, подчеркнул Президент, могут рассчитывать на создание благоприятных условий для развития бизнеса и снижение фискального давления, «бюджетники» – на достойную оплату труда, военнослужащие – на улучшение своего достатка и решение жилищных проблем.

Но особое внимание, по словам В. Януковича, будет направлено на наиболее уязвимых и малообеспеченных – пенсионеров, инвалидов, ветеранов труда, многодетные семьи: «Мое требование четкое и однозначное – люди не должны страдать от реформ. Именно на это и направлены новые социальные инициативы». В этой связи *Премьер-министр Н. Азаров* отметил, что «Президент поставил перед правительством самое ответственное и масштабное задание за все годы независимости Украины – реализовать новую стратегию социальной политики». Для этого, по словам Премьера, необходимо создать эффективную систему социальной защиты, которая предоставит гарантии и помощь персонально каждому гражданину Украины.

По словам *главы фракции Партии регионов А. Ефремова*, социальные инициативы – это не указ и не распоряжение, а именно инициативы, направленные на план развития макроэкономических показателей в Украине. «Те средства, которые государство заработало, можно будет направить на

решение социальных проблем, имеющихся в государства», – сказал депутат.

Кроме того, по словам А. Ефремова, после заявления о таких инициативах возник вопрос, сколько потребуется средств на их реализацию. Лидер фракции ПР сообщил, что за январь – февраль в госбюджет поступило 0,5 млрд грн, в Пенсионный фонд дополнительно – 1 млрд грн, а также из других источников – еще 3 млрд грн. «Всего за это время – 3,5 млрд грн. Если рассматривать в системе года, мы можем рассчитывать на 14 млрд грн», – уточнил он.

Также А. Ефремов подчеркнул, что Кабинет Министров должен предоставить законопроект об изменениях в госбюджет. «И в апреле мы примем закон», – резюмировал он. После этого, по словам А. Ефремова, станет понятен объем средств, которые будут привлечены для реализации социальных инициатив Президента. Как заверил *секретарь Совета национальной безопасности и обороны Украины А. Клюев*, часть социальных инициатив Президента Украины уже подкреплена достаточным количеством средств, которые поступили в государственную казну в первые месяцы 2012 г.

По данным Администрации Президента, на сегодняшний день в бюджете уже есть около 10–11 млрд грн на реализацию социальных инициатив Президента. «На сегодняшний день, по предварительным оценкам Министерства финансов, уже есть порядка 10–11 млрд грн. Эти средства обеспечены за счет превышения плановых поступлений НДС и налога на прибыль», – сообщила *первый заместитель главы Администрации Президента Украины И. Акимова*. Она отметила, средства будут аккумулироваться исключительно за счет увеличения доходной части бюджета.

А по словам *вице-премьер-министра, министра социальной политики С. Тигипко*, на реализацию всех социальных инициатив, кроме новой ипотечной программы, понадобится около 16 млрд грн. «Более 14 млрд грн мы планируем получить за счет экономического роста. Как видно из динамики первых двух месяцев этого года – эта цифра вполне реальна. Около 800 млн грн ежегодно можно будет получить от налога на богатство, который предложило Министерство социальной политики. Президент поставил задачу ввести этот налог как можно скорее. Свыше 3 млрд грн поступлений ожидаем получить от принятия законопроектов о налогообложении операций с оффшорными зонами и трансфертного ценообразования. Значительные резервы есть и в сфере легализации заработных плат и пересмотра профессиональных льгот», – проинформировал С. Тигипко и заверил, что в случае выполнения социальных инициатив Президента инфляции в стране не будет.

Вице-премьер подчеркнул, что «эти инициативы имеют системный, а не предвыборный характер, поэтому упреки некоторых политиков относительно популизма безосновательны. В течение последних двух лет правительство постоянно повышало социальные стандарты. ...Благодаря шагам правительства относительно стабилизации экономической ситуации и росту

экономики мы имеем реальную экономическую основу для масштабного поэтапного поднятия социальных стандартов для незащищенных украинцев».

В свою очередь **лидер Коммунистической партии Украины П. Симоненко** убежден, что озвученные Президентом В. Януковичем социальные инициативы являются результатом борьбы КПУ за права трудящихся. «Мы заставили власть пойти на эти уступки», – считает П. Симоненко.

В то же время он акцентировал внимание на том, что озвученные Президентом меры не решают главной проблемы – справедливой оплаты труда. «Сегодня при европейских ценах на товары и услуги зарплаты в Украине далеки от европейских. Поэтому Компартия требует немедленного повышения зарплат и пенсий при жестком государственном контроле над уровнем цен и тарифов», – заявил П. Симоненко.

Кроме того, лидер КПУ отметил, что социальные инициативы В. Януковича во многом совпадают с Антикризисной программой Компартии Украины. «Президент предлагает налог на богатство, а мы об этом тоже говорили раньше, он предлагает совершенствование законодательства о государственных закупках – и мы об этом говорили, потому что это важная проблема. Совпадает у нас позиция и по налогу на недвижимость. Созвучий очень много, поэтому мы и поддерживаем инициативы Президента», – подытожил П. Симоненко.

Что касается оппозиции, то она вполне ожидаемо присоединилась к критике социальных инициатив Президента В. Януковича. В частности, **партия «Наша Украина»** заявила, что рассматривает инициативы Президента как попытку выпустить пар общественного недовольства накануне выборов и как проявление опасного популизма, цель которого – улучшение рейтинга Партии регионов, но не жизни граждан.

Один из лидеров **партии «Батьківщина» Н. Томенко** считает, что власть, понимая, что тотально потеряла доверие населения, выбрасывает «парашют» для своего спасения накануне выборов. Таким «парашютом» политик назвал объявленную В. Януковичем программу «Социальные инициативы Президента Украины». «Парадокс заключается в том, что форма и содержание социальных инициатив В. Януковича выглядят не оригинально: по форме – такое же название кампании “президентских инициатив” несколько лет назад использовались Президентом В. Ющенко (хотя ему это, мягко говоря, не очень помогло) по содержанию – большинство программ – это в свое время раскритикованные командой В. Януковича программы правительства Ю. Тимошенко и те программы, которые требует реализовать оппозиция уже в течение двух лет», – сказал Н. Томенко. Он подчеркнул, что «социальные инициативы лишь тогда будут адекватными, а принципы социальной справедливости реализованными, если власть начнет с себя». «Одним словом, главной предпосылкой реальных и адекватных социальных программ должна быть серьезная антикоррупционная работа и радикальное сокращение расходов на содержание власти и чиновников», – резюмировал парламентарий.

Со своей стороны *лидер партии «Гражданская позиция» А. Гриценко* считает, что социальные инициативы Президента Украины В. Януковича ничто иное как предвыборный пиар и безответственность за экономику страны. В частности, он отметил, что своими социальными инициативами по повышению пенсий В. Янукович подписался под тем, что никакой пенсионной реформы не было. «Если она и была, то это был полный провал. Ведь если так разрекламированная пенсионная реформа дает такие сбои, что нужно дополнительно повышать пенсии, значит она была абсолютно непродуманной», – заявил политик.

Вместе с тем А. Гриценко обратил внимание на то, что в декабре прошлого года, когда принимался бюджет на 2012 г., в нем не было заложено никаких повышений. «Что произошло за это время? В Украине экономический бум? К нам пришло море инвестиций? Мы рассчитались с долгами? Нет! Тогда откуда экономическая основа для всех этих инициатив? Ее нет. Только выборы, ничего больше», – уверен А. Гриценко.

В совместном заявлении, обнародованном Тернопольской областной организацией ВО «Свобода», называют популистскими социальные инициативы Президента Украины и председатели Тернопольского, Ивано-Франковского и Львовского областных советов, *представители ВО «Свобода» А. Кайда, А. Сыч и О. Панькевич*. Они выражают убеждение, что предложенные властью инициативы не подкреплены никакой конкретикой, а «там, где и были озвучены хоть какие-то цифры, очевидным является их несоответствие сегодняшним украинским реалиям». «Для уменьшения поляризации общества нужно не раз в год вспоминать о налоге на богатство, а в корне изменять налоговую систему государства, чтобы привести ее в соответствие с требованиями социальной справедливости. Следует уменьшить фискальное давление государства на все слои работников, в том числе – на мелкое и среднее предпринимательство, ввести прогрессивную шкалу налогообложения по принципу: “малый бизнес – малые налоги, большой бизнес – большие налоги”. Ввести единый социальный налог с доходов граждан с прогрессивной шкалой налогообложения и базовой ставкой в размере 20 %. Не облагать налогом доходы граждан в размере минимальной заработной платы. И, бесспорно, установить значительные прогрессивные налоги на роскошь», – сказано в заявлении.

Что же касается экспертных оценок, то, например, по мнению *экспертов Государственной налоговой службы Украины*, финансирование социальных инициатив Президента не приведет к усилению фискального давления и не потребует экстренных мер для увеличения сборов в бюджет. Расчёты, сделанные экспертами налоговой службы, свидетельствуют об увеличении поступлений основных налогов. Бюджет пополнился за счёт налога на прибыль и на добавленную стоимость. В ближайшем будущем определённые надежды возлагаются на прибыли от налога на богатство, изменения на рынке полезных ископаемых, выведения из тени зарплат. Эксперты от налоговой службы свои оптимистические прогнозы подкрепляют результатами мониторинга. Наблюдается стабилизация в

развитии экономики и есть перспектива её роста. Так, за два месяца текущего года в Государственный бюджет поступило денег на 1,7 млрд грн больше, чем в начале прошлого года. Кроме этого, ожидается внесение изменений в бюджет-2012. Также готовится пакет законодательных инициатив. Все изменения должны привести к тому, чтобы социальные инициативы Президента начали работать в мае.

По мнению **президента Центра антикризисных исследований Я. Жалило**, активизация социальной политики давно назрела. Данная активизация стала результатом того, что украинская экономика два года подряд демонстрирует послекризисное восстановление, доходы в экономике растут, а социальный эффект оставался малоощутимым, считает эксперт. «Говоря о социальных инициативах (Президента), мы должны понимать, что это попытка усилить социальную результативность, направленность послекризисного экономического восстановления», – сказал Я. Жалило. По его мнению, дальнейшее экономическое развитие без улучшения социальных параметров бесперспективно и обречено на ухудшение социальной ситуации и, соответственно, на снижение легитимности политики.

Эксперт считает, что необходимо определить наиболее болезненные точки для экономики в социальном смысле и постараться направить туда те ресурсы, которые стали результатом экономического роста. «Это – повышение минимальных социальных гарантий, повышение пенсий. У нас очень большой удельный вес пенсионеров с невысоким уровнем пенсий. Хотя за прошлый год ситуация заметно улучшилась», – отметил Я. Жалило.

Кроме того, он полагает, что в перспективе речь должна больше идти о формировании новой модели социальной политики, которая будет ориентирована прежде всего не на экстенсивное увеличение расходов, а на повышение эффективности каждой бюджетной социальной гривни. «Прежде всего это целевой характер социальных выплат и повышение эффективности социальной сферы. Для этого организуется реформа здравоохранения, необходимо реформирование системы социальной помощи и социальной поддержки. И, кроме того, местные власти не должны ждать, когда к ним придет нуждающийся, а самостоятельно выявлять реально нуждающихся в помощи и помогать им получать положенное», – уверен экономист.

Комментируя социальные инициативы Президента В. Януковича, **исполнительный директор Фонда Блейзера О. Устенко** высказал мнение, что благодаря перераспределенным средствам, направленным на социальную помощь, госбюджет Украины справится с повышением пенсий и дополнительными выплатами. О. Устенко отметил, что, по подсчетам Фонда Блейзера, на повышение пенсий и выплат ко Дню Победы правительству дополнительно понадобится около 2 млрд грн, это 0,15 % ВВП Украины.

Эксперт подчеркнул правильность инициатив Президента сделать помощь более адресной и урезать льготы, которые получают явно не малоимущие. По мнению О. Устенко, В. Янукович понимает, что в первую очередь социальная поддержка должна адресоваться тем гражданам, которые наиболее в ней нуждаются. В целом же исполнительный директор Фонда

Блейзера убежден, что система социального обеспечения требует глобального изменения.

Политолог К. Бондаренко также считает, что у власти есть ресурсы для выполнения намеченного Президентом В. Януковичем плана по улучшению социальных стандартов в Украине. «Это абсолютно реально, тем более что уже неоднократно пояснялось, что выплаты будут осуществляться не из бюджетных средств, а из ресурсов Нацбанка, которые там появились в виде 6–8 млрд. Их можно было бы кинуть на стабилизацию, а можно рискнуть и кинуть на социальные затраты. Я сторонник первого варианта, но, очевидно, в верхах виднее», – заметил политолог.

В то же время К. Бондаренко обратил внимание на то, что «все идеи связаны прежде всего с именем самого В. Януковича, с функционированием института Президента, но в то же время они пока не имеют синергии между деятельностью Президента и ПР. Очевидно, все будет зависеть от того, насколько ПР активно включится в поддержку тех или иных идей Президента, и не на словах, а на деле. Если действительно на деле будет продемонстрировано, что представители ПР не работают, как говорят в России, спустя рукава, и делают все не в виде пиар-кампаний, которые рассчитаны только на то, чтобы отчитаться, если это будет действительно системная, плановая работа, то я думаю, что это может поднять рейтинг ПР. Главное же результат, а не сами идеи», – отметил эксперт.

Директор Киевского центра политических исследований и конфликтологии М. Погребинский называет почти все социальные инициативы Президента Украины правильными. В то же время эксперт отметил, что, по его мнению, «инициатива Президента относительно возвращения тысячи гривен вкладчикам Сбербанка СССР не то что бы не нужна – мало кто откажется от этих денег, – но скорее неприоритетна. Она не может оказать эффекта на отношение граждан к властям. Остальные социальные инициативы Президента правильные. Власть на то и власть, чтобы предоставлять нуждающимся социальную защиту. И то, что правительство намеревается ввести жетский контроль за распределением льгот, тоже совершенно правильно. Если Президент настойчиво будет идти по такому пути, это ему зачтется», – считает политолог. Среди социальных инициатив В. Януковича одной из самых важных М. Погребинский считает доступную ипотеку.

«Год избирательный, и все понимают, что власть мотивирована выборами. В этом нет ничего плохого. Слава богу, хоть чем-то она мотивирована», – подытожил политолог.

Со своей стороны, **экономист В. Лисицкий** считает, что к провозглашенным недавно Президентом В. Януковичем социальным инициативам у каждого эксперта есть вопросы, связанные с механизмами реализации обещанного. «У меня вопрос по тысяче. Если говорить принципиально, то этих денег никогда не было, потому что, начиная со времен Хрущева, у нас количество денег, которое попадало в руки трудящихся, все больше и больше отрывалось от количества товаров и услуг,

которое предлагала наша промышленность», – отметил он. «Всем известно, что деньги, которые не обеспечены товарами и услугами, не есть деньгами. И вернуть эту тысячу гривен – как вернуть то, чего никогда не было?» – задается вопросом эксперт.

Экономист уверен, что самостоятельная выплата долгов Сбербанка СССР не является хорошей идеей для Украины. «Поэтому этот ход, конечно, не очень удачный. Но раз Президент принял такое решение, то хорошо бы, чтобы эти деньги в первую очередь пошли тем, у кого по 800 грн пенсия. Но за исключением этого пункта, если оценивать в целом то, что он сказал, я не вижу там никаких серьезных преград. Начинают говорить, что будет скачок цен – это полная глупость, потому что те 16 млрд грн, которые будут выплачены не в один момент, а в течение длительного времени, то 16 млрд грн в сопоставлении с той денежной массой, которая у нас реально есть в обороте, это не более 1,5 %», – объяснил эксперт. «Поднимают вопли по поводу дешевых ипотечных кредитов. Я считаю, что при добросовестности и профессионализме все эти вещи решаются достаточно просто», – подчеркнул В. Лисицкий.

«Если будут действовать достаточно прагматично и профессионально, то, конечно, это может положительно повлиять на рейтинг ПР. Другое дело, что, может, все это поздновато сделано, надо было это делать хотя бы год назад. У нас же очень много пенсионеров получают пенсию 800–900 грн, на эти деньги прожить невозможно. И то, что Президент сказал, что пенсионеры получают надбавки – слава Богу. Цены от этого не сорвутся. А “Юлина тысяча” пусть идет на депозит в банк, подконтрольный Национальному банку. То есть, в общем, все это вполне реализуемо, и думаю, что сможет повысить рейтинг ПР», – оценил перспективы экономист.

В то же время *руководитель Центра прикладных политических исследований «Пента» В. Фесенко* считает, что Президент Украины сможет выполнить только часть обещанных социальных инициатив. «В любом случае, на мой взгляд, будет решена или реализована только часть заявленных социальных инициатив Президента. Думаю, по зарплатам и пенсиям это вполне возможно сделать», – отметил он.

Касательно «Юлиной тысячи» эксперт подчеркнул, что не готов «ответить утвердительно», можно ли возобновить соответствующие выплаты. Поскольку, добавил В. Фесенко, степень готовности финансовой системы для этого «представляется сомнительной». «Самое слабое место – это реализация жилищной программы. Во-первых, это всегда довольно долгосрочный проект, а во-вторых, он самый сложный. Именно по этому проекту у меня больше всего сомнений», – резюмировал политолог.

В свою очередь *политолог В. Карасев* уверен, что последние социальные инициативы Президента обусловлены социально-экономической ситуацией в стране. «Хотя социально-экономическая ситуация в стране стабилизировалась, но на низком уровне социальных стандартов, что вызывает все больше неудовлетворения со стороны населения», – считает эксперт. В то же время, по мнению политолога, Президент осознал, что его

политическому режиму «необходимо расширять базу». «Уже недостаточно поддержки олигархов с их медийными компаниями, силовиков... Необходимо расширять социальную опору президентской власти и политического режима, а это расширение невозможно без повышения соцстандартов и усиления тренда на социальную справедливость и умиротворение широких социальных масс», – отметил В. Карасев.

Кроме того, политолог не исключает, что такие инициативы обусловлены и приближением выборов. По его словам, в Украине следует полностью менять социальную структуру, которая теперь характеризуется большим разрывом между узким кругом сверхбогатых и широким кругом бедных. Поэтому, по мнению В. Карасева, Президент должен быть не просто арбитром между зажиточными и малообеспеченными гражданами, а заставить богатых платить больше государству и делиться с бедными. Тогда последние, в свою очередь, лучше будут работать, а не будут воевать с властью.

«Уже сам факт социального обращения Президента к украинскому народу положительный. Но следует двигаться далее, чтобы это не было только пиаром, предвыборными манипуляциями и попытками уменьшить возможные риски для власти и давление социально-протестных низов. Поэтому это только начало, увидим, будет ли продолжение», – резюмировал политолог.

Руководитель Института экономических исследований и политических консультаций И. Бураковский считает, что озвученные В. Януковичем обещания повысить социальные стандарты создадут проблемы для сотрудничества Украины с Международным валютным фондом, поскольку МВФ требует от стран-должников соблюдать режим строгой экономии.

По его словам, в Украине при повышении тех или иных социальных стандартов надо иметь в виду четыре основных момента. «Первый заключается в том, что опыт украинской экономики, экономической политики подсказывает: простое повышение тех или иных социальных стандартов, если это не связано с другими аспектами экономической и финансовой политики государства, как правило, приводит к традиционному отрыву наших желаний от наших возможностей», – отметил эксперт.

Второй момент, по мнению И. Бураковского, заключается в том, что на сегодняшний день еще не реализованы предыдущие обещания Президента. «Речь идет о жестком и очень серьезном аудите и системы социальной помощи, и различных льгот, которые непосредственно выплачиваются украинскому населению. А без наличия конкретного видения, что и где мы имеем на сегодняшний день, в том числе по источникам финансирования, любые изменения, по меньшей мере, могут иметь лишь краткосрочный эффект», – подчеркнул он.

«Третий момент. Если речь идет о социальных льготах и т. д., то понятно, что одновременно с этим еще нужно решать большое количество других задач. Если мы, с одной стороны, повышаем социальные стандарты, а с другой – оставляем систему неэффективного использования государственных

средств (речь идет о государственных закупках, инвестициях и т. п. – обо всем, что связано с экономической деятельностью государства), то ясно, что мы (пусть и из благородных соображений) создаем дополнительные проблемы для украинской экономики», – отметил И. Бураковский.

«Четвертый момент. Если мы так будем двигаться и дальше, это создает дополнительные проблемы в сотрудничестве между Украиной и МВФ. Ведь если сегодня для того, чтобы стабилизировать систему государственных финансов и избежать серьезных потрясений, всем странам прописывается экономия в тех или иных измерениях, то понятно, что такое поведение Украины, по меньшей мере, нуждается в дополнительных и очень непростых объяснениях для МВФ», – отметил эксперт.

Противоположную точку зрения озвучил *экс-глава Госфинуслуг, бывший министр экономики Украины В. Сулов*. По мнению эксперта, все опасения по поводу отрицательного влияния новых социальных инициатив Президента на отношения Украины с МВФ безосновательны, так как сумма их финансирования не превышает 1 % ВВП. «Если говорить о последних социальных инициативах – их суммы настолько незначительны, что они каких-то негативных реакций у МВФ не вызовут. Это суммы в пределах 2 млрд долл. Для сравнения: Украина заняла у одного из российских банков – и еще не возвратила – ровно 2 млрд долл. Считайте, что на эти деньги мы, условно, и проведем это “мероприятие”», – отметил он.

По мнению *президента Центра инновационного консалтинга «КДА» Д. Корнейчука*, предложенные Президентом Украины социальные инициативы на 2012 г. де-факто похожи на предвыборный «подкуп» избирателей. Однако в условиях экономического кризиса, бедности населения и украинской «гречкоедской» ментальности можно спрогнозировать, что именно эта банальная технология позволит Партии регионов до выборов удержать ядро своего электората на уровне 20 %, считает эксперт. «Технологи Партии регионов перед выборами решили не распыляться и отработать “адресную” предвыборную программу на выигрышных слоях населения – пенсионерах, ветеранах, шахтерах, инвалидах, малоимущих, – заявил Д. Корнейчук. – Социологические опросы, проведенные “партией власти”, показали: именно незащищенная часть общества далека от вопросов репрессий против оппозиции, давления на бизнес, провалов газовых переговоров или евроинтеграции – и готова позитивно реагировать на денежные “пряники” власти. Аналогично люди готовы голосовать за “мажоритарщиков”, которые предложат большой “пакет с гречкой” или сделают конкретное доброе дело вроде ремонта дорог и подъездов домов».

Социальная программа Президента В. Януковича – чистой воды популизм накануне выборов. Такую точку зрения высказал британскому изданию *The Financial Times* *руководитель аналитического подразделения компании «Инвестиционный капитал Украина» А. Вальчишен*. В публикации говорится, что внезапное желание Президента В. Януковича выделить 3 млрд долл. на поднятие пенсий вместе с другими социальными

инициативами очень опасно на фоне ухудшения финансового положения страны. «Инициативы Виктора Федоровича – чистой воды популизм и существенная нагрузка для бюджета Украины. Социальные выплаты могут привести к увеличению бюджетного дефицита (включая дефицит «Нефтегаза») от 5,2 % ВВП в 2011 г. до 8,5 % в этом году. Это неверный шаг, учитывая экономную политику других европейских стран», – утверждает А. Вальчишен.

Вместе с тем эксперт допускает, что осуществить финансирование социальных инициатив Президента В. Януковича без дополнительной эмиссии гривни возможно. «Есть все условия для нахождения финансирования этих дополнительных расходов. Это проведение экономической политики, которая обеспечивает более быстрый рост экономики, соответственно, высокие поступления в бюджет. А также рынки заимствований и приватизация», – отметил он. По словам А. Вальчишена, дополнительные выплаты по соцобязательствам не приведут к стремительному росту темпов инфляции, несмотря на заявления других экспертов, как это было во времена правительства Ю. Тимошенко. «На мой взгляд, макроэкономические условия отличаются от прошлого раза. Сейчас экономика Украины находится под риском охлаждения. Когда выдавалась так называемая “Юлина тысяча”, экономика Украины находилась в состоянии стремительного роста. Соответственно, предоставление дополнительной ликвидности банковской системе в виде дополнительных расходов бывших вкладчиков Сбербанка подлило масло в огонь: темпы роста спроса ускорились, и потребительская инфляция ускорилась», – отметил эксперт.

А. Вальчишен также подчеркнул, что монетарная политика обеспечила инфляцию на низком уровне. «Ожидается, что следующие пару месяцев она будет уменьшаться в годовом измерении. Соответственно, на мой взгляд, эффект выдачи денег в этом году будет мягче. Но влияние на инфляцию возможно», – подытожил эксперт.

Следует отметить, что, говоря о перспективах инфляции, эксперты озвучивают порой прямо противоположные точки зрения. По словам же директора Института экономических исследований и политических консультаций И. Бураковского, неизвестно, как на рост цен повлияют социальные инициативы Президента Украины. «Каждый имеет определенный прогноз на то, как будет вести себя украинская экономика в 2012 г. У каждого – свои цифры по инфляции и своя методика расчетов», – говорит эксперт. Кроме того, он отмечает, что на темпы инфляции в этом году будут влиять факторы, напрямую зависящие от деятельности правительства. «Возникает вопрос, связанный с ценами на газ для населения. Если будут повышаться тарифы на ЖК-услуги, в надежде добиться возобновления сотрудничества с МВФ, то это будет абсолютно другая экономическая политика и по-другому придется считать инфляцию», – отмечает И. Бураковский. Что же касается пакета социальных инициатив Президента, то «на сегодняшний день никто до конца не знает, будет ли он

выполнен, а если и будет, то до конца ли. На какие месяцы придется выполнение этих социнициатив». «Наш институт считает, что, согласно среднему сценарию, инфляция потребительских цен в Украине в 2012 г. по сравнению с 2011 г. составит 7,3–7,4 %. И эту цифру мы пока не пересматриваем», – подчеркивает эксперт.

Немало было высказано экспертами и сугубо пессимистических оценок по данному вопросу.

Так, *заслуженный экономист Украины А. Кужель* в ответ на вопрос издания «Новости Украины – From-UA», положительно ли она относится к социальным инициативам В. Януковича, ответила, что «конечно нет. Во-первых, там нет радикальных идей, потому что добавление к пенсии 100 грн при том, что рост цен в 1,5–2 раза, ничего не даст. Кроме этого, сейчас большая проблема вообще с оборотом средств в стране». «Сейчас, – продолжила экс-глава Госкомпредпринимательства, – большинство предприятий задерживают зарплату на три месяца, даже на некоторых государственных предприятиях стали выплачивать по 50 % заработной платы. Вопрос о выплате “Юлиной тысячи” – во-первых, это уже не та тысяча по стоимости, а во-вторых, уже сейчас понятно, что условием получения тысячи будет условие оставлять ее на депозите».

Президент Центра экономического развития А. Пасхавер назвал возвращение 1 тыс. грн вкладчикам Сбербанка СССР, анонсированное Президентом В. Януковичем, невыполнимым популистским обещанием. «Возвращение тысячи вкладчикам Сбербанка СССР – это просто популистская мера. Она сформулирована таким образом, что мы вообще собираемся отдать эти деньги населению... Этого никогда не будет», – заявил А. Пасхавер. «Как экономист я считаю, что правительство вообще не имело права взять на себя это обязательство. Это обязательство страны, которой не существует. И его невозможно выполнить чисто экономически», – добавил он. «Это было бы возможно, если бы мы имели гиперинфляцию и эти цифры превратились бы в ничто. А пока такого нет и, я надеюсь – не будет, то это сделать невозможно. Отдать же кусочки первой тысячи – возможно. Там осталось невозвращенных 6 млрд», – отметил эксперт.

Со своей стороны, *ведущий эксперт Центра им. Разумкова П. Розенко* высказал уверенность, что власть не имеет достаточно средств на покрытие недавно обнародованных социальных инициатив Президента В. Януковича. По мнению специалиста, примерно реальная цифра необходимых расходов для выполнения всех социальных инициатив президента – 16–20 млрд грн. «Очевидно, что сегодня такого дополнительного ресурса экономика дать не может», – заявил П. Розенко. «Экономические итоги первых месяцев свидетельствуют, что происходит рост экономики, но вместе с тем у правительства есть огромные проблемы с финансированием тех социальных обязательств, которые сегодня уже были заложены в бюджете на 2012 г. Нечего говорить о дополнительных сбережениях», – пояснил он.

Как бы подводя итог вышеприведенным разнообразным и разноплановым оценкам, касающимся социальных инициатив Президента, *эксперт*

консалтинговой компании «Партия власти» Е. Дьяченко отмечает, что «в этой ситуации власти удалось втянуть оппозицию в элементарную ловушку (это даже не технология, это что-то из раздела психологии дошкольников) – спровоцировать на критику абсолютно беспроектного проекта по раздаче нового пакета социальных льгот. Пусть небольшого пряника, но абсолютно позитивного», – отмечает Е. Дьяченко в статье под заголовком «Власть и оппозиция померялись своими социалками». Эксперт считает, что оппозиционерам не стоило обвинять власть в популизме, поскольку этими обвинениями они фактически выступили против повышения социальных стандартов. «Оппозиции стоило просто промолчать и подождать, пока власть допустит первый технический сбой в реализации своих обещаний и растиражировать его на всю страну. Вместо этого оппозиция ринулась на амбразуру, пытаясь спасти народ от обещанных властью выплат», – подчеркивает Е. Дьяченко.

Второй ошибкой оппозиции, по мнению автора публикации, стало требование А. Яценюка встретиться с Президентом для предъявления своих социальных реформ, а потом молниеносный отказ от встречи и сдача своих позиций. «Лидер “Фронту змін”, прилагая огромные усилия к тому, чтобы вызвать Виктора Януковича на личный поединок и продемонстрировать таким образом, что он, как и Президент, – фигура одного порядка, политик первого эшелона, в последний момент ретировался и сдал свои позиции. Итог матча – 2:0 в пользу В. Януковича», – подводит итог эксперт.

В то же время, как отмечает обозреватель «Крымского информационного агентства» (КИА), «вместо того чтобы сосредоточиться на реализации социальных инициатив Президента Украины, на всем информационном пространстве страны ведется бесплодная, а главное – абсолютно непрофессиональная дискуссия об их якобы несвоевременности, предвыборном обмане и коварстве правящего режима. Создается впечатление, что в стране развернута целенаправленная кампания по психологическому прессингу населения ради удовлетворения маниакальных политических амбиций украинского политикума в борьбе за власть. При этом никто не несет ответственности за психическое состояние тех, кому адресована вся эта так называемая политика. К чему это приводит, наглядно показали трагедии в Николаеве и Симферополе. ...Любая социальная инициатива со стороны властей полезна хотя бы потому, что способствует преодолению депрессивного состояния общества. Уровень социальной депрессии достиг на сегодня критически опасного уровня и все чаще дает о себе знать через различные поведенческие проявления наших граждан (по уровню самоубийств Украина занимает лидирующие позиции в Европе и т. п.)», – констатирует КИА.

Таким образом, как и прогнозировалось, недавно озвученные социальные инициативы Президента вызвали в обществе неоднозначную реакцию. Некоторые из политических сил в Украине уже успели «окрестить» их популистскими. Однако немало граждан заняли выжидательную позицию – действительно ли удастся правительству в нынешние, без того непростые экономические времена, выполнить установки главы государства.

В целом же реализация пакета социальных инициатив Президента В. Януковича позволит ответить как минимум на два взаимосвязанных вопроса. Во-первых, насколько нынешняя власть способна мобилизовать ограниченные возможности украинской экономики пусть даже на скромное повышение жизненных стандартов беднейших слоев населения страны? А во-вторых, способна ли Партия регионов восстановить снизившийся уровень доверия украинских избирателей в преддверии стремительно приближающихся парламентских выборов? От ответов на эти вопросы зависит не только дальнейшая судьба Президента и его партийной команды, но и будущее подавляющего большинства украинских граждан.

Т. Гранчак, канд. іст. наук, заввідділу СІАЗ НБУВ

Новий Рубікон П. Порошенка

23 березня Президент В. Янукович призначив П. Порошенка міністром економічного розвитку і торгівлі України. Відповідний указ оприлюднено на сайті глави держави. «Призначити Порошенка Петра Олексійовича міністром економічного розвитку і торгівлі України», – ідеться в документі.

Новопризначений міністр економічного розвитку і торгівлі стверджує, що йому непросто було погодитися на нову роботу. Про це П. Порошенко написав на своїй сторінці у Facebook за кілька хвилин до того, як було оприлюднено Указ Президента про його призначення. «Останні тижні були для мене дуже непростими. Рішення, яке я повинен прийняти, імовірно, приймаються кілька разів у житті і даються нелегко. Приємною несподіванкою стала така кількість небайдужих для мене людей як серед друзів з Фейсбуку, так і серед журналістів, експертів та політиків. Основні застереження і ризики, які були висловлені: “Ви самі нічого не зміните”, “Ви позбавляєте себе політичної перспективи”, “Не допомагайте їм” та ін. Ваша щира участь у моїй долі й об’єктивні поради допомогли мені визначитися. Поставивши на одну чашу терезів особисті політичні амбіції, а на іншу – ситуацію в економіці... Рішення я прийняв», – написав він.

П. Порошенко також послався на соцдослідження, які демонструють важку ситуацію в економіці. За його словами, нею незадоволені 65 % українців, а 50 % потребують змін. Також міністр нагадав про уповільнення зростання промвиробництва, проблеми з МВФ, збільшення держборгу, зниження рейтингу України, напруженість у відносинах з Росією та ін. За словами П. Порошенка, і влада, і опозиція повинні боротися з цими проблемами. При цьому він виклав свій план дій під заголовком «Пропозиції», який, за його словами, він раніше відніс Президенту В. Януковичу.

Як повідомляє «Новинар» (<http://novynar.com.ua>) з посиланням на видання «КоммерсантЪ-Украина», П. Порошенко на посаді глави Мінекономрозвитку пропонує вирішення завдань у трьох напрямках: перший блок завдань, спрямованих на «введення європейських стандартів, виведення економіки з

тіні», названий «Прозорість економічної політики». Головним завданням П. Порошенка визначив створення «прозорої, спрощеної та зрозумілої системи державних закупівель». Він також пропонує привести систему показників економічного розвитку до європейських стандартів. Зокрема, це передбачає «відкрити публікацію всіх статистичних показників» та «забезпечення громадськості й інвесторів інформацією про поточний економічний стан».

Другий блок, зазначає видання, озаглавлений «Свобода підприємницької діяльності». П. Порошенко впевнений, що саме Мінекономрозвитку має встати на «захист бізнесу від силового тиску» і «ліквідувати можливість безпідставного втручання правоохоронних органів у господарську діяльність». У зв'язку з цим він запропонував ввести фінансову відповідальність за заподіяння економічної шкоди. У цьому блоці перераховуються конкретні завдання, наприклад, створення спрощеної системи реєстрації права власності та відкритий доступ до Єдиного держреєстру підприємств і організацій України, «заборона на зворотні трансакції з офшорними юрисдикціями».

Третій блок – «Ефективне використання ресурсів» – спрямований на «забезпечення конкурентоспроможності» і «вирівнювання макроекономічних дисбалансів». Домогтися цього, на думку П. Порошенка, можна, зокрема, за допомогою «дієвої підтримки експорту шляхом введення системи експортного кредитування, страхування ризиків, політичної підтримки українських виробників на зовнішніх ринках»; «захисту внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції з боку іноземних виробників»; «законодавчого врегулювання мінімальної ціни на землю і забезпечення розвитку інфраструктури села».

Примітно, що П. Порошенко планує переглянути принципи залучення інвестицій у стратегічні інфраструктурні проекти. Систему нацпроектів пропонується трансформувати в перелік пріоритетних напрямів держпідтримки інвестицій. Оглядачі не виключають, що така ініціатива означає бажання П. Порошенка повернути Мінекономрозвитку функції контролю над ключовими інвестиційними проектами, які нині курирує Нацагентство з інвестицій та управління національними проектами.

Раніше, коментуючи можливість призначення П. Порошенка міністром економіки, перший заступник глави Адміністрації Президента І. Акімова запевняла, що новий міністр економіки, яким може стати П. Порошенко, не ініціюватиме революції у відомстві.

«Щодо якихось революційних структурних перебудов можна сказати з упевненістю, що їх не відбудеться, тому що функціонал Мінекономіки був істотно змінений під час адміністративної реформи», – додала вона.

«Але продовження в рамках обраного шляху й зміна функціоналів усередині міністерства, передача будь-яких функцій між структурними підрозділами або скорочення окремих, які на сьогодні уже не є обов'язковими, – от це робота міністра», – сказала вона.

Оглядачі висловлюють припущення, що співпраця П. Порошенка з В. Януковичем і М. Азаровим буде тимчасовою. За наявною інформацією, на

одній із зустрічей П. Порошенко, крім викладених у плані пропозицій, висунув ще дві умови своєї роботи на посаді міністра: він залишає за собою право самостійної участі в парламентських виборах (буде балотуватися за одним з округів на Вінниччині), Президент повинен зробити все можливе для звільнення політв'язнів.

Утім, опозиція скептично ставиться до можливості П. Порошенка відчутно вплинути як на економічну, так і на політичну ситуацію в країні. Народний депутат, член фракції «Наша Україна – Народна самооборона» О. Доній вважає, що озвучені заяви Президента України В. Януковича щодо соціальних ініціатив ускладнять міністру економіки вирішення завдання з виведення економіки країни на рівень стабільного розвитку. Про це він пише на своїй сторінці у Facebook.

«Говорити сьогодні про соціальні ініціативи, які стануть ярмом для нашої економіки, це не тільки популістська передвиборна примха, а й досить некоректна поведінка щодо П. Порошенка як кандидата на посаду міністра економіки. Адже саме йому доведеться розгрібати ці “горе-ініціативи”. Саме тому влада й Президент так прагнуть залучити в уряд П. Порошенка, – вважає депутат. – Вони свідомо штовхають його під танк, сподіваючись повісити на нього всі свої примхи, не розуміючи, що стосунки треба будувати на довірі, а не купувати».

О. Доній упевнений, що «прагматичне й професійне ставлення Порошенка до економічних процесів, які сьогодні відбуваються в державі, є першопричиною паузи, яку він узяв для прийняття рішення. Він людина, яка досягла реальних результатів і яка знає ціну професійної репутації, тому зважає всі “за” і “проти”». «Для мене, як опозиціонера, бажано, щоб такий важковаговик, як Порошенко, у цю владу не входив, але я знаю його як людину, для якої доля державної економіки не байдужа», – зазначив О. Доній.

Відверто негативною виявилася реакція на інформацію про призначення П. Порошенка міністром в уряді М. Азарова першого заступника глави партії «Батьківщина» О. Турчинова, на думку якого, у цьому випадку П. Порошенко має розділити відповідальність із владою за ситуацію в Україні. За його словами, змінити ситуацію в нинішній владі за допомогою окремої особи, шляхом призначення її на посаду, неможливо. «Побудована дуже жорстка піраміда, і в межах цієї піраміди всі працюватимуть так, як вважає за потрібне Президент В. Янукович і його найближче оточення», – зазначив він.

На переконання О. Турчинова, той, хто робить вибір та йде працювати у владу, повинен нести всю відповідальність за те, що відбувається в країні. «Коли людина йде, щоб посилювати цю владу, вона тим самим несе і відповідальність за діяльність цієї влади», – наголосив він.

Зі свого боку колишній міністр економіки, представник парламентської фракції «БЮТ – Батьківщина» С. Терьохін вважає, що «навіть чи в П. Порошенка на посаді з'явиться можливість реалізувати ті правильні та цікаві ініціативи, про які він начебто сказав В. Януковичу». «Якщо правда,

що В. Янукович дав П. Порошенку карт-бланш на поліпшення інвестиційного клімату, зменшення корупції та інші ініціативи, тоді виникає питання “А хто взагалі у нас Прем’єр-міністр?” Тому що дві третини пропозицій П. Порошенка – у сфері законодавчих змін, третина – у компетенції КМУ. Мінекономіки ж, напевно, одне з найслабших міністерств, які є в уряді», – зауважив депутат.

Разом з тим нардеп від НУ – НС М. Катеринчук вважає призначення П. Порошенка міністром вдалим для опозиції. «Мені здається, що для опозиції – це вдале призначення... Я впевнений, що наші напрацювання як опозиції, які не голосуються й не сприймаються Партією регіонів, нині будуть опрацьовані разом з П. Порошенком», – зазначив М. Катеринчук.

Інший депутат від НУ – НС К. Ляпіна привітала команду Президента з тим, що до неї приєднався П. Порошенко, однак вона вважає, що на посту міністра економічного розвитку й торгівлі в Кабміні М. Азарова він навряд чи зможе реалізувати свої задуми.

При цьому політологи звертають увагу на те, що П. Порошенко потрібен діючому уряду не лише як фахівець, а й як представник опозиції. Зокрема, політолог Першої рейтингової системи М. Басараб вважає, що призначення П. Порошенка на посаду міністра економіки має поліпшити імідж української влади на Заході. «За задумом чиновників, це має поліпшити сприйняття В. Януковича у Європі, – зазначає політолог. – Адже П. Порошенко був з В. Ющенком, він не помічений у брутальній політичній чи економічній поведінці. Він є власником одного з опозиційних каналів, і це позитивний сигнал для Європи». Директор Центру політичного аналізу «Пента» В. Фесенко підкреслює, що П. Порошенко потрібен владі як «не своя людина», яка належить до іншого табору. «Він має стати відкритим політичним вікном між владою та бізнесом, комунікатором, у тому числі і в питаннях вироблення та реалізації більш ефективної економічної політики. Найголовніше його завдання – підготовка до “запуску” ЗВТ між Україною та ЄС. Як людина з непоганою репутацією, зв’язками на Заході, у владі сподіваються, що він допоможе зняти кризові тенденції у відносинах нашої країни та Євросоюзу. Але сам П. Порошенко цього не зробить, якщо не буде вирішена проблема з Ю. Тимошенко. Він буде технічно готувати “запуск” ЗВТ з ЄС, а також і з СНД. Україні важливо не допускати нових торговельних воєн з країнами Співдружності й знайти способи взаємодії», – вважає політолог.

При цьому він припускає, що як довго П. Порошенко затримається в кріслі міністра залежить від того, наскільки йому вдасться реалізувати заявлену ним самим програму економічних перетворень. «До кінця року він буде визначатися: залишатися у владі чи йти в парламент. Він спробує, чи вдасться ефективно працювати, реалізувати хоча б частину заявленої програми. Усю не вдасться: він іде лише на посаду міністра економіки. Далеко не все вдасться Хорошковському або Азарову, тим більше не все вдасться Порошенку. Потрібно враховувати, що для діючої влади він усе-таки чужий і його ресурс буде обмежений», – зазначив В. Фесенко.

З ним солідарний керівник соціологічної служби «Український барометр» В. Небоженко, на думку якого, «усе питання в тому, які були мотиви Петра Олексійовича йти в цей уряд. Його могли примусити дати згоду, тому що дати згоду ввійти в цей уряд, приєднатися до Партії регіонів дешевше, ніж віддати весь свій бізнес». За словами політолога, у такому разі П. Порошенко не зможе реалізувати в уряді жодного власного рішення. «П. Порошенко буде ув'язненим. У цьому уряді він піде стопами С. Тігіпка», – переконаний експерт.

Видання «Сьогодні», у свою чергу, висловлює припущення, що П. Порошенко погодився на зроблену Президентом пропозицію «не з доброї волі». «Оскільки Президент вже оголосив, що хоче його бачити на чолі Мінекономіки, відмовлятися “самому” якимось необачно, бо можна опинитися серед недругів влади, що людині із серйозним бізнесом зовсім не потрібно. Тому згоду він дав, але приготував запасний аеродром, яким для Порошенка стане депутатський мандат. Тобто міністром він стане лише на п'ять місяців – до початку виборчої кампанії», – пише газета.

«Порошенко – людина досвідчена. Він розуміє, що в нинішніх реаліях перевернути ситуацію в економіці не зможе. Постарається впроваджувати новації для поліпшення бізнес-клімату і створення конкурентного середовища. Але не все буде сприйнято системою, щось буде суперечити її правилам. Політична перспектива Порошенка буде залежати від того, скільки ще серйозних політиків увіллється у владну команду Януковича», – резюмує М. Басараб. На його думку, якщо таких особистостей, як П. Порошенко і С. Тігіпка, буде декілька, то негативні наслідки для кожного з них нівелюються внаслідок вироблення з боку суспільства певного імунітету до таких дій (*Матеріал підготовлено з використанням інформації: Офіційне інтернет-представництво Президента України (www.president.gov.ua); Експрес (www.expres.ua); Українська правда (www.pravda.com.ua); Радіо «Свобода» (www.radiosvoboda.org); Новинар (<http://novynar.com.ua>); ForUm (<http://ua.for-ua.com>); Економічна правда (www.epravda.com.ua); Gazeta.ua (<http://gazeta.ua>).*

Ю. Якименко, мл. науч. сотр.

Перспективы «газовых» переговоров между Украиной и Россией в оценках политиков и экспертов

Очередной этап переговоров по поводу цен и условий поставок российского газа в Украину не добавил определенности в вопросах сроков и путей решения одной из главных проблем сегодняшних российско-украинских отношений.

Состоявшаяся 15 марта в центральном офисе ОАО «Газпром» рабочая встреча председателя правления компании А. Миллера и министра энергетики и угольной промышленности Украины Ю. Бойко, на которой

обсуждались вопросы сотрудничества России и Украины в газовой сфере, стала лишь эпизодом, вновь обозначившим проблемные моменты хода газовых переговоров. Их суть и перспективы кратко охарактеризовал президент Российского газового общества, депутат Госдумы России В. Язев, заявивший, что газовые переговоры не заканчиваются, потому что Украина ничего не предлагает России за снижение цены на газ.

Снизить несправедливую по мнению украинской стороны цену на газ, изменив условия «кабальных» контрактов (украинские медиа и политики иначе их практически не называют) Россия готова в случае получения доступа к управлению украинской газотранспортной системой. Однако модель консорциума по управлению украинской ГТС пока не определена (напомним, Президент Украины В. Янукович ранее предлагал создать для модернизации украинской ГТС трехсторонний консорциум, учитывающий интересы как России, так и государств-членов ЕС). Тем временем украинское руководство заявляет о постепенном сокращении объемов закупок российского газа в связи с его высокой ценой и выражает намерения сокращать эти объемы и впредь.

«Мы сократили закупку газа из России с 41 млрд куб. м (было закуплено в 2011 году) до 27 млрд куб. м. Планируем в дальнейшие годы сокращать уровень закупок. Причина одна – у нас нет таких денег платить, потому что эта цена неподъемная», – говорит Президент В. Янукович.

Премьер-министр Н. Азаров подчеркивает, что Украина покупает газ по самой дорогой цене в Европе. Только за февраль Украина заплатила России за газ 1 млрд 200 млн долл., – сообщает глава правительства. За эти деньги, по словам Н. Азарова, в Киеве можно было бы построить целую линию метрополитена на 18 станций.

Украинский Премьер рассчитывает, что «понимание несправедливости этого контракта, и его отрицательное влияние на наши двусторонние отношения и негативное влияние на нашу экономику подвигнет наших партнеров на компромисс». Однако вряд ли пересмотр газового контракта может состояться, только исходя из соображений справедливости. Это понимают обе стороны, настроенные на «продолжение трудных переговоров», ход которых в последнее время неоднократно омрачался различными эксцессами.

Достичь компромисса с Россией по вопросу цены на газ украинское руководство рассчитывало на основе проекта нового газового соглашения, переданного в начале марта «Газпромом» «Нафтогазу Украины» и предусматривающего, в частности, снижение цены на газ на 10 %. «Сейчас проводится изучение этого документа. Мы готовимся к переговорам с российской стороной. У нас есть свое видение этого контракта и мы хотим, чтобы на основе нашего видения и предложенного проекта был найден компромисс», – заявил Н. Азаров. По его словам, проект соглашения был передан на изучение Министерству энергетики и угольной промышленности, Министерству юстиции, Министерству экономического развития и торговли. Однако заметных сдвигов в переговорах пока не произошло.

Как заявляет посол РФ в Украине М. Зурабов, сроки подписания нового газового соглашения между Украиной и Россией зависят от сроков оценки украинской ГТС. «На сегодняшний день я вижу только одно: если оценка украинской ГТС будет производиться до 1 августа, то совершенно очевидно, в лучшем случае на какие-то соглашения можно рассчитывать только во второй половине года», – очертил перспективы переговоров российский посол. М. Зурабов также подчеркнул, что готовятся не просто изменения в газовые соглашения, а межправительственное соглашение между Украиной и Россией по газовому вопросу. «Я сам лично рассчитываю на то, что... состоится встреча руководителей наших двух стран на высшем уровне, будет дан новый толчок тому, чтобы мы в строго определенные сроки могли бы подойти к решению или к тем вариантам решения, из которых будет выбрано наилучшее», – отметил Н. Зурабов. При этом он подчеркнул, что любая информация, которая появляется в СМИ на эту тему, – это «попытка либо усилить чью-то переговорную позицию, либо ослабить... И к существованию вопроса никакого отношения не имеет».

Тем временем стало известно, что комитет по конкурсным торгам НАК «Нафтогаз Украины» закончил оценку окончательных конкурсных предложений, предоставленных участниками закупки услуг по оценке стоимости активов украинской ГТС. Победителем по наибольшему количеству баллов была выбрана компания «Бейкер Тилли Украина ЭК». Цена конкурсного предложения ООО «Бейкер Тилли Украина ЭК» составляет 4,1 млн грн. Компания должна провести оценку стоимости активов системы магистрального трубопроводного транспорта газа Украины, в том числе подземных хранилищ газа и объектов инфраструктуры, в срок до 1 августа 2012 г. Как отмечает заместитель главы «Нафтогаза» В.Чупрун, «нам необходимо знать, сколько стоит наша уникальная система с ее транспортными возможностями для того, чтобы определиться с эффективной моделью ее использования».

Сегодняшние украинско-российские переговоры, помимо определения цены на газ, касаются также объемов потребления газа Украиной и количества газа, который будет по украинской ГТС прокачиваться в Европу. Именно эти вопросы оказались в центре внимания общественности, когда руководство «Газпрома» заявило о том, что в феврале Украина осуществляла несанкционированный отбор российского газа, предназначенного для европейских потребителей.

После отмеченного Европейской комиссией факта сокращения объемов поставок российского газа в некоторые страны Евросоюза (правда ситуация была названа не критичной), заместитель председателя правления компании «Газпром» А. Медведев выразил недоумение по этому поводу. «В условиях суровой зимы в России и Европе наша компания максимально нарастила поставки газа не только в европейские страны, но и в страны СНГ – в частности, в Беларусь и Украину, и одновременно увеличила подъем «голубого топлива» из подземных хранилищ», – заявил он, предположив, что Украина отбирает газ, поставляемый из России, в значительно большем

объеме, чем предусмотрено контрактом, что могло стать причиной того, что ряд европейских потребителей к концу зимы почувствовали уменьшение объема поставок газа из России. «В отдельные дни в Украине оставалось до 40 миллионов кубометров газа. Это нанесло финансовый и репутационный ущерб «Газпрому», поскольку значительный объем российского газа до Европы не доходил» – позже заявил глава российской компании А. Миллер.

В свою очередь министр топлива и энергетики Ю. Бойко, комментируя заявление «Газпрома», отметил, что газ в Европу поступал не в полном объеме, потому что в связи с резким похолоданием в России снизилось поступление российского газа в ГТС Украины. В этой связи украинское руководство выразило готовность помочь в обеспечении европейских потребителей газом из своих подземных хранилищ. В одном из интервью Ю. Бойко отметил, что Киев в случае соответствующего официального предложения от Москвы готов помочь обеспечить Европу запасами природного газа из своих хранилищ.

Сложившаяся ситуация вновь привлекла внимание СМИ к проблеме роли украинской ГТС в транзите российского газа и связанной с этим теме реализации проектов «Северный поток» и «Южный поток» – альтернативе транзиту российского газа в Европу через Украину, в чем очень заинтересована российская сторона.

Представитель «Газпрома» С. Куприянов в конце февраля заявил, что Украина, являющаяся сегодня основным транзитером российского газа в Европу, после запуска «Южного потока» и расширения «Северного потока» будет иметь нулевое значение для экспорта российского газа. «После реализации всех запланированных «Газпромом» газотранспортных проектов («Южный поток» с максимальной производительностью, «Северный поток» с дополнительными новыми нитками), учитывая уже имеющиеся в собственности компании транспортные мощности в Белоруссии и в Черном море, транзитное значение Украины для экспорта российского газа будет равно нулю», – заявил С. Куприянов.

Напомним, что первая очередь стратегического газопровода «Северный поток», являющегося принципиально новым маршрутом экспорта российского газа в Европу (из России в Германию по дну Балтийского моря) была запущена в ноябре прошлого года. Мощность первой очереди составила 27,5 млрд куб. м газа в год. Запуск второй очереди (в результате чего мощность трубопровода удвоится) запланирован на октябрь 2012 г. Однако российское руководство не исключает ее введения раньше запланированного срока. Кроме того, в зависимости от спроса на газ в Европе, возможно строительство и третьей ветки «Северного потока», к участию в котором готова подключится Великобритания, о чем недавно сообщал В. Путин.

В целях диверсификации маршрутов поставок газа европейским потребителям Россия также готова начать строительство газопровода «Южный поток», который пойдет в Европу в обход Украины – по дну Черного моря из порта Джубга в болгарский порт Варна. На сегодняшний день разработка ТЭО проекта уже завершена. Планируется, что проект будет

запущен к 2015 г. Напомним, в декабре прошлого года глава российского правительства поручил «Газпрому» ускорить начало реализации проекта «Южный поток», приступив к его строительству в 2012 г., а президент РФ призвал довести позицию России по этому вопросу «до украинских друзей». Окончательное инвестиционное решение по проекту будет принято в ноябре. Планируемая мощность газопровода составляет 63 млрд куб. м газа в год, оценочная стоимость проекта – 8,6 млрд евро. Финансировать строительство газопровода будет специально созданный Газпромбанком и газовой компанией «Сербиягаз» банк в Сербии, которая согласилась на участие в проекте «Южный поток» в 2008 г. Планируется, что новая финансовая организация откроется во второй половине 2012 г. Российская сторона будет контролировать две трети акций нового банка, а «Сербиягаз» – одну треть.

По мнению директора Института политического анализа и международных исследований С. Толстова, ввод в эксплуатацию «Южного потока» приведет к серьезным проблемам в использовании украинской ГТС, которую «будет невозможно использовать в том функциональном режиме, в котором она используется сегодня». «И это будет проблема крайне сложная, поскольку при диаметре трубы, который рассчитан на 160 млрд куб. м (газа) в год, пускать по нему 20 или 30 млрд – это убийство с точки зрения технологии», – считает эксперт. По его словам, в таком случае, «естественно, использование ГТС будет дороже».

Проект «Южный поток» обсуждался в ходе рабочей встречи председателя правления «Газпрома» А. Миллера и министра энергетики и угольной промышленности Украины Ю. Бойко 15 марта. «Мы пригласили министра энергетики Украины и руководство “Нефтегаза Украины” на торжественную церемонию начала строительства “Южного потока” в декабре этого года в Краснодарском крае», – подвел итоги обсуждения проекта А. Миллер.

В связи с этим напомним, что в начале марта стало известно, что Украина пытается заблокировать реализацию проекта газопровода «Южный поток» с помощью европейских структур. Министр энергетики и угольной промышленности Украины Ю. Бойко написал письмо в Энергетическое сообщество (ЭС), в котором содержится просьба не согласовывать проект строительства российского газопровода «Южный поток».

Эксперты высказывают мнение, что добиться полного запрета реализации проекта будет практически невозможно, но отсрочить его прохождение в европейских структурах и выторговать себе более выгодные условия сотрудничества с «Газпромом» вполне реально.

То, что инициатива Украины способна повлиять на сроки согласования проекта «Южный поток» в европейских структурах, подтверждает глава правления неправительственной общественной организации «Новая энергия Украины» В. Боровик. «Претензии Польши, Литвы и Швеции относительно строительства Nord Stream отложили прохождение проекта минимум на год», – напоминает эксперт. Директор Института энергетических исследований Д. Марунич считает, что задержка строительства «Южного потока» будет на руку НАК «Нефтегаз Украины». С этим мнением соглашается и член

Комитета Верховной Рады по ТЭК А. Гудыма: «Каждый год проволочек – это дополнительная возможность для договоренностей с Россией о более выгодных условиях поставок газа».

Директор секретариата ЭС С. Нейков заявил о своей готовности обсуждать с украинским министром как его предложения, так и любые шаги, которые смогут быть рассмотрены в рамках ЭС. «Параллельно мы должны напомнить, что этот вопрос обсуждался и обсуждается конкретно также в других контекстах и, в частности, в двусторонних отношениях Украина – ЕС», – добавил он. Говоря о проблеме «Южного потока», С. Нейков подчеркнул, что ЭС не поддерживает никаких конкретных проектов, связанных с поставками газа в регион. «Таким образом, мы будем приветствовать конкретное развитие любых проектов, которые могут решить вопрос поставок газа в регион, где его нет и который может внести вклад в диверсификацию и безопасность поставок там, где газ уже есть», – заявил директор секретариата ЭС. При этом С. Нейков напомнил, что требования ЭС «должны быть учтены всеми сторонами ЭС, когда государства формируют позиции в отношении проектов, в частности таких, как проект «Южный поток».

Тем временем Россия продолжает подчеркивать, что после реализации всех запланированных российским правительством и «Газпромом» газотранспортных проектов значение украинской ГТС в транзите российского газа будет сведено к нулю. В свою очередь украинский Премьер Н. Азаров призывает не нагнетать ситуацию и заявляет, что Украина найдет выход из ситуации, если Россия прекратит транзит газа через страну.

По словам заместителя председателя «Нефтегаза» В. Чупруна, украинская ГТС благодаря своим уникальным подземным хранилищам и в дальнейшем будет наиболее эффективным и надежным путем транспортировки российского газа в Европу. В. Чупрун считает, что даже в случае строительства новых обходных маршрутов без украинской ГТС невозможно обеспечить надежное снабжение в случае колебаний потребления газа в Европе. «Заявления о возможном исключении украинской газотранспортной системы из схемы поставок российского газа в Европу – безосновательны, поскольку маршруты в обход Украины, как существующие, так и те, которые проектируются, не смогут в полной мере обеспечить сезонное колебание и растущие потребности Европы в газе», – подчеркнул он.

По словам В. Чупруна, украинские подземные газовые хранилища позволяют компенсировать резкий рост потребления газа, которое наблюдалось в Европе во время значительного снижения температуры. «ПХГ позволяет своевременно при неравномерном потреблении газа, что вызвано сезонностью и увеличением потребности из-за климатических условий, компенсировать недостающий объем газа. Это и делает украинскую ГТС уникальной во всех отношениях, наиболее эффективным и надежным путем транспортировки газа в Европу», – отметил он. Кроме того, В. Чупрун подчеркивает, что Европе необходимо определиться относительно использования ресурсов украинских ПХГ для хранения собственного газа.

«Почему бы Европе не посмотреть более объективно, а не со стороны наблюдать за всеми этими происходящими процессами. Есть возможность сохранять и вовремя отнимать ресурс, когда им понадобится, имея свой газ в наших хранилищах», – отметил заместитель председателя «Нефтегаза».

Эти заявления, призванные укрепить позицию Украины в переговорах с «Газпромом», вскоре были подкреплены заявлением о намерении «Нефтегаза» использовать часть ГТС в реверсном режиме, что позволит импортировать в страну газ по трубопроводам не только из России, но и из ЕС и снизит цену импортного газа на отечественном рынке.

Так, В. Чупрун не исключает, что в случае прекращения транзита российского газа Украина может перевести газотранспортную систему в реверсный режим и включить ее в общую газотранспортную систему Европы. Он подчеркнул, что нужно позаботиться об использовании украинской ГТС в случае, если она не нужна будет России. «Мы ведем разговор о том, что раз мы не нужны со своей газотранспортной системой, нужно подготовиться к тому, чтобы она была в дальнейшем загружена. Она имеет возможность транспортировать газ на Запад и такой же объем назад», – заявил он.

Украина также рассматривает варианты покупки газа у стран ЕС. «Мы ведем консультации о закупках газа в Европе», – заявил недавно глава компании «Нефтегаз Украины» Е. Бакулин. По его словам, речь идет о 10 млрд куб. м. Это примерно пятая часть того объема, который Украина по контракту ежегодно должна покупать у «Газпрома».

Как сообщают СМИ, «Нефтегаз» планирует подписать с немецкой компанией RWE краткосрочный контракт на поставку в Украину через трубопроводы Словакии спотового газа, купленного в Европе. Недавно Премьер Н. Азаров заявил, что покупка газа у немецкой компании RWE обойдется Украине дешевле, чем импорт топлива из России при сохранении нынешней, крайне невыгодной цены.

Проект рамочного соглашения и соответствующие контракты, призванные обеспечить сделку «Нефтегаза» с RWE, по оценкам специалистов, представляют собой достаточно сбалансированные документы, отражающие паритетность прав и обязательств каждой из сторон. Это соглашение должно стать «пробным шаром» и рассчитано на небольшие объемы поставок. При этом факт такого соглашения может оказать решающее влияние на дальнейшие позиции Украины в переговорном процессе с Россией по газовым вопросам.

Первый вице-премьер Украины В. Хорошковский подтверждает, что появление альтернативных источников поставки газа в Украину облегчит процесс проведения переговоров с Россией о цене на газ. «Мы хотим иметь справедливую цену на газ, то есть ни высокую, ни низкую, а справедливую, которая является реальной рыночной ценой. На сегодняшний день, к сожалению, та цена, которую мы имеем, таковой не является. Для меня главное, как я вижу эту позицию, – это создание альтернативных источников поставок, и, на мой взгляд, это более важный вопрос, чем вопрос,

непосредственно связанный с поставками газа по той или иной цене», – заявил он. «Как только появятся альтернативные источники, то, конечно, намного проще будет, в том числе, вести переговоры и с Российской Федерацией относительно окончательной цены на газ», – считает В. Хорошковский.

Многие эксперты считают, что планы Украины импортировать газ из Европы, купленный по спотовым ценам, могут быть реализованы. Как отмечает эксперт А. Тодийчук, «бывают периоды, когда цены на газ, особенно летом, могут быть в два раза ниже, чем нынешняя цена российского газа для Украины». Эксперт Немецкого института экономических исследований (DIW) К. Кемферт отмечает, что технически и экономически украинские планы можно реализовать, поскольку «на международном рынке образовалось избыточное предложение газа». С ней согласна и эксперт берлинского фонда «Наука и политика» С. Стюарт, заявившая, что это – «вопрос цены и темпов реализации».

В то же время специалисты обоснованно полагают, что демонстрация Украиной желания покупать газ в Европе предпринята с целью оказания давления на Россию в переговорах о снижении цены на газ. Проблема осложняется еще и тем, что в условиях возможного роста спроса на газ в Германии (в ближайшие годы заменить мощности АЭС в Германии должны газовые электростанции), немецкий концерн RWE может отказаться от поставок газа в Украину. Вопрос, захочет ли RWE идти из-за Украины на возможное осложнение отношений с «Газпромом», также остается открытым.

Пресса также сообщает о переговорах представителей Украины с Турцией и Болгарией на предмет использования одного из турецких LNG-терминалов с тем, чтобы затем организовать поставку газа через газотранспортную систему Болгарии в Украину. В связи с этим напомним, что 1 марта В. Янукович подписал указ о разработке и утверждении плана первоочередных мероприятий по интеграции Украины в Европейский Союз на 2012 г. и поручил Н. Азарову активизировать работу по привлечению ЕС к модернизации украинской ГТС.

«Самое важное – наши национальные интересы. А они состоят в том, чтобы транзит российского газа в Европу гарантированно осуществлялся именно через Украину (а не в обход) и в дальней перспективе, и как можно в больших объемах», – заявляет секретарь Совета национальной безопасности и обороны Украины А. Ключев.

Украинская сторона рассчитывает на то, что в Европе поддержат ее планы. Но, принимая во внимание сегодняшнее охлаждение в отношениях Украины и ЕС, однозначно ответить на этот вопрос трудно.

Эта проблема обсуждалась в ходе встречи комиссара ЕС по вопросам энергетики Г. Эттингера с министром энергетики и угольной промышленности Украины Ю. Бойко 22 марта.

Накануне встречи обозреватели отмечали, что сенсаций в ходе этого мероприятия не ожидается. Как сообщил Премьер-министр Украины Н.

Азаров, стороны обсудят вопросы поставки природного газа из Европы в Украину и совместного использования украинских подземных газохранилищ. Кроме того, глава украинского правительства сообщил, что стороны в Брюсселе намерены обсудить предложение страны по использованию ее подземных хранилищ газа совместно с Европой как компенсирующие мощности для периода пикового потребления. «Идея в том, чтобы предложить закачивать газ по спотовым ценам, наиболее выгодным в течение года, а затем использовать его в тот период, когда цена возрастет», – говорит пресс-секретарь Премьер-министра Н. Азарова В. Лукьяненко.

По завершении встречи пресс-секретарь комиссара ЕС М. Халзнер сообщила, что стороны, в частности, подписали шестой совместный отчет по выполнению Меморандума о взаимопонимании относительно сотрудничества в энергетической сфере в течение 2012 г. Также стороны обсудили вопросы прогресса, осуществленного Украиной для выполнения своих обязательств перед Энергетическим сообществом, а также стратегию Украины относительно реформирования компании «Нефтегаз» и вопросы усиления прозрачности газового рынка Украины, в соответствии с Меморандумом о модернизации украинской газотранспортной системы, подписанного в марте 2009 года. Кроме того, на встрече поднимались вопросы стратегии Украины относительно будущего ее газотранспортной системы и возможности привлечения к ее реформированию европейских компаний.

Как это повлияет на ход переговоров с РФ, станет ясно в ближайшем будущем. Пока же в «Нефтегазе» не исключают незначительного снижения цены на российский газ для Украины во втором квартале 2012 г., о чем заявил недавно заместитель главы правления «Нефтегаза» В. Чупрун.

Альтернативні джерела газу для України: реальна можливість чи примарна перспектива?

Україна безуспішно домагається зниження вартості російського газу, ціна якого, згідно з газовими контрактами від 19 січня 2009 р. між «Нафтогазом» і «Газпромом», перераховується щокварталу за спеціальною формулою. У неї закладено базову ціну 450 дол. за 1 тис. куб. м, а також прив'язку до котирувань мазуту і газойлю Platts з дев'ятимісячним запізненням. У I кварталі 2011 р. ціна за газ для України зросла до 264 дол за 1 тис. куб. м у порівнянні з 252 дол. за 1 тис. куб. м у четвертому кварталі 2010 р. У II кварталі 2011 р. вона, за даними НАК, становила близько 297 дол. за 1 тис. куб. м, у III – близько 355 дол. за 1 тис. куб. м, у четвертому - близько 400 дол. за 1 тис. куб. м. У першому кварталі 2012 р. ціна зросла до 416 дол. за 1 тис. куб. м.

У січні міністр енергетики та вугільної промисловості України Ю. Бойко заявив, що Україна має намір знизити обсяг закуповуваного в Росії газу до 27 млрд куб. м у 2012 р. проти 40 млрд куб. м у 2011 р. Пізніше Ю. Бойко повідомив, що Україна у 2012 р. планує почати закупівлі природного газу на спотовому ринку. У відповідь на це «Газпром» нагадав, що за умовами контракту Київ зобов'язаний оплатити мінімум 33 млрд куб. м газу незалежно від того, скільки поставить йому російська компанія. Переговори між Україною та Росією щодо зниження ціни на газ тривають уже кілька місяців, однак відчутних результатів поки не принесли.

Не залишаючи спроб домовитися з Росією про знижки на газ, Україна паралельно шукає альтернативних партнерів. Україна активно працюватиме над диверсифікацією джерел газопостачання та питанням застосування альтернативних видів палива, заявив Президент України В. Янукович. За його словами, ця програма розвиватиметься незалежно від перебігу газових переговорів із Росією. «Якщо не буде альтернативи для України – наша позиція буде завжди слабкою, ми це добре розуміємо. Це розуміють і наші партнери в Росії», – сказав він. Глава держави зазначив, що газове питання завжди було серед основних в українсько-російських відносинах. У цьому контексті він вкотре нагадав, що через не вигідний для України контракт 2009 р. Українська держава сьогодні має найвищу ціну на газ у світі і несе значні збитки.

Прем'єр-міністр М. Азаров у середині лютого заявив про майже вирішену проблему диверсифікації поставок до країни нафти і газу. Виступаючи з лекцією в Латвійському університеті, глава уряду повідомив, що Україна працює над пошуком альтернативних джерел енергоресурсів. І ці пошуки, за словами Прем'єра, уже увінчалися успіхом. «Практично домовилися про інших постачальників нафти і газу. Якщо такі ціни на російський газ і нафту збережуться, ми будемо змушені скорочувати закупівлі цих стратегічно важливих для нас товарів у наших російських партнерів», – попередив

М. Азаров.

Пошук Україною альтернативних джерел поставок газу викликаний відсутністю прийнятних домовленостей з Росією, заявив Прем'єр-міністр України в ефірі програми «Іспит для влади» на Першому національному каналі. Він зазначив, що Україна може закуповувати в інших країн дешевший газ. «Газ є, і газ є набагато дешевший, ніж зараз ми змушені закуповувати в Росії», – підкреслив глава уряду.

Прем'єр повідомив, що нині ведуться роботи з технічного забезпечення доставки газу з інших країн. На його думку, перевагою України є наявність власних підземних газосховищ. «Тобто, ми можемо нашим партнерам, з якими потенційно будемо домовлятися, запропонувати дуже цікаві схеми закупівлі газу. Наприклад, у літній період, коли він на споті коштує відносно дешево. А реалізувати газ тоді, коли він коштує досить дорого. Це не те рішення, яке ми дуже б хотіли отримати, краще б домовитися з Росією за нормальними цінами. Це вимушене рішення, у нас немає іншого виходу, якщо наші російські партнери виявляють таку непоступливість або таке нерозуміння тієї ситуації, яка склалася», – сказав М. Азаров.

Друга обставина, яку відзначив Прем'єр-міністр, стосується розробки власних родовищ сланцевого газу. Він повідомив, що вже найближчим часом буде оголошений тендер на розробку українських родовищ сланцевого газу.

«Такий комплекс робіт проводиться для того, щоб мати альтернативу, раз нас ставлять перед цією дилемою. Ще раз підкреслюю – це не наш вибір. Нам набагато простіше було б домовитися, і у “Газпрому” був би стабільний покупець газу на багато років уперед. Але раз така позиція зайнята, значить, природно, ми повинні виходити з того, що ми повинні створити можливість мати дешевший газ і, друге, мати альтернативні джерела постачання цього газу», – заявив глава уряду, зазначивши, що разом із цим ведеться серйозна робота з енергозбереження, створення інших альтернативних джерел енергії.

Намагаючись знайти альтернативу російському газу, українська влада розраховує на реалізацію кількох планів щодо диверсифікації поставок. Перший із них передбачає варіант реверсного використання частини ГТС, що дасть змогу імпортувати в Україну газ не тільки з Росії, але і з Євросоюзу. За інформацією видання «Дзеркало тижня», «Нафтогаз» планує підписати короткостроковий контракт на поставку в Україну через трубопроводи Словаччини спотового газу, купленого у Європі, з німецькою компанією RWE. Раніше М. Азаров заявляв, що в разі провалу переговорів з Росією. Україна «буде купувати фактично російський газ у німецької компанії RWE, що буде дешевше, ніж безпосередньо з Росії», хоча, як додав Прем'єр, «це було б парадоксально».

Голова правління НАК «Нафтогаз України» Є. Бакулін підтвердив, що Україна розглядає можливість імпорту близько 10 млрд куб. м газу з Європи. Зокрема, Україна веде переговори з постачальниками газу з Туреччини, Румунії та Німеччини з продажу кожним з них від 2 до 3,5 млрд куб. м палива щорічно, повідомило джерело в Міненерго.

На думку експертів, незважаючи на невеликі обсяги імпорту газу з Європи,

сам факт такої можливості є знаковим, адже з'являється альтернатива постачання газу з Росії, що певною мірою може вплинути на подальші позиції України в переговорному процесі з «Газпромом» і створить реальну можливість уперше використати вітчизняну ГТС у реверсному режимі, тобто імпортувати в Україну газ трубопроводами не лише з РФ, а й з ЄС. І якщо ця спроба буде вдалою, то цілком логічним стане й продовження історії, аж до укладання контрактів на зберігання європейськими покупцями газу в українських ГТС. Це також може бути реальним кроком до диверсифікації джерел і напрямків газопостачання в Україну, що в результаті може знизити ціну імпортного газу на вітчизняному ринку.

Редакція DT.UA, яка має копію проекту рамкової угоди та відповідних контрактів, покликаних забезпечити угоду «Нафтогазу» з RWE, інформує, що проект цього документа різко відрізняється від договору купівлі-продажу від 19 січня 2009 р., укладеного між «Нафтогазом» і «Газпромом». З юридичної точки зору, як повідомляють спеціалісти міжнародного торгового права, з якими консультувалася редакція DT.UA, рамкова угода «Нафтогазу» з RWE є досить збалансованим документом. У цілому права та зобов'язання кожної зі сторін – паритетні й не обтяжені надмірними або нерозумними умовами.

Проте в рамковій угоді є ряд положень, які потребують додаткового аналізу й уточнень, констатують фахівці. Згідно з нею «Нафтогаз» купує блакитне паливо у пункті поставки Вельке Капушани на території Словаччини. Донедавна це означало, що газ, придбаний «Нафтогазом» у Європі, не може бути поставлений в Україну, бо ГТС Словаччини не могла одночасно функціонувати і в аверсному (для доставки «газпромівського» газу в Австрію та інші країни ЄС), і в реверсному режимі (для поставки купованого «Нафтогазом» газу в Україну). Тобто раніше «Нафтогаз» технічно не міг транспортувати придбаний газ у ЄС. Але наприкінці січня – початку лютого «Нафтогаз» відновив і з'єднав з усією системою два наявні трубопроводи, прокладені раніше (як резервні) паралельно експортним у напрямку Словаччини. І тепер з'явилася технічна можливість одночасно експортувати й імпортувати газ через Вельке Капушани. Правда, для цього треба буде укласти угоду зі словацькою компанією Eustream про транзит газу через територію Словаччини. І тут виникають певні проблеми. Крім додаткових фінансових витрат для «Нафтогазу», транзит через Словаччину потребуватиме якщо не офіційного, то, як мінімум, фактичного погодження з «Газпромом», який 2008 р. уклав з компанією Eustream угоду про транзит газу територією Словаччини на період до 2028 р. на умовах «качай або плати». Отже, постає питання, чи знайдеться в словацькій трубі місце для «нафтогазівського» газу. Цей момент треба чітко визначити.

Підсумовуючи, можна констатувати, що рамкова угода між «Нафтогазом» і RWE, можливо, є лише однією з ланок планованого більш масштабного проекту. Є підстави сподіватися, що реверс української ГТС для імпорту газу з Півдня і Заходу українська сторона розглядає як цілком реальну перспективу на майбутнє. Адже відомо, що Україна провела переговори з

Туреччиною і Болгарією на предмет використання одного з турецьких LNG-терміналів, щоб потім організувати поставку газу через ГТС Болгарії в Україну. Загалом ні Туреччина, ні Болгарія не заперечують. Болгари останнім часом модернізували свою ГТС і проклали паралельно експортним газопроводам труби, які дадуть змогу транспортувати газ у реверсному напрямку до Румунії. Тож якщо Україна домовиться з Румунією організувати реверс газу, як наслідок, матимемо нове альтернативне джерело. Простіше, звичайно, було б організувати реверс через Молдову. Але молдовську ГТС на 50 % контролює «Газпром», тож навряд чи в цьому напрямку «Нафтогаз» досягне якихось істотних зрушень. Щоправда, коли говорити про транзит через Болгарію і Румунію, то тут теж виникатимуть питання з «російським» підтекстом. Але головне з них – де і за якою ціною Україна може реально закупити газ для реалізації цієї схеми? Можливо, у перспективі це буде азербайджанський газ або навіть туркменський.

Незалежний енергетичний експерт В. Землянський вважає, що проект рамкової угоди та відповідних контрактів між НАК «Нафтогаз України» та німецькою нафтогазовою компанією RWE, інформація щодо підготовки яких з'явилась останнім часом у ряді українських ЗМІ, має достатньо важливе стратегічне значення для подальшого розвитку газових взаємин у трикутнику Україна – Європа – Росія. По-перше, Україна стає повноправним гравцем на європейському ринку спотового газу. Це має велике репутаційне значення для Української держави на міжнародній арені, адже протягом останніх років Україна набула репутації «чорної газової діри», де зникає російський газ.

По-друге, спотовий газ із Європи – найшвидший та найменш витратний варіант отримання альтернативного джерела постачання вуглеводнів в Україну. І будівництво терміналу з приймання зрідженого газу, і розробка родовищ сланцевого газу потребують досить багато часу та значних інвестиційних вкладень. Водночас можливість отримання надлишкових обсягів газу, які з'явилися на європейському ринку після «сланцевої революції» у США, не потребує ні надмірних капіталовкладень, ні багато часу для будівництва необхідної інфраструктури.

Найголовнішим у майбутньому співробітництві України з Європою є російський чинник, наголошує експерт. Скоріше за все, «Газпром» буде всіляко протидіяти намаганням України вийти на європейський ринок. Інакше російський монополіст втратить не тільки монополію на постачання газу в Україну, а й буде змушений визнати брак альтернативи українській ГТС, а саме підземних сховищ газу (ПСГ). У разі, якщо Україна виступатиме повноцінним гравцем на європейському ринку газу, вона зможе використовувати ПСГ на власний розсуд, зокрема, запропонувати європейським компаніям зберігати власний газ для підняття його в зимові періоди пікового навантаження, для запобігання виникненню дефіциту російського газу, як це відбувалося нинішньої зими. Це справді «шах» для Москви, де добре розуміють, що без українських ПСГ «Газпром» буде не в змозі виконати свої контрактні зобов'язання перед Європою. Саме тому вже найближчим часом можна очікувати контрдій з боку Росії для збереження

існуючого на сьогодні порядку речей у газових взаєминах з Україною.

Тим часом у Міненерго намагаються заручитися в переговорах з постачальниками газу з Європи підтримкою з боку Єврокомісії. Питання закупівель газу в ЄС міністр енергетики та вугільної промисловості Ю. Бойко обговорював з єврокомісаром з питань енергетики Г. Еттінгером. «Пан Еттінгер пообіцяв, що Єврокомісія надасть сприяння в закупівлі та транспортуванні газу в Україну», – зазначив співрозмовник у Міненерго. Прес-секретар представництва Євросоюзу в Україні Д. Стулік підтвердив факт переговорів, відмовившись від більш детальних коментарів.

Експерти пропонують уряду й інші способи закупки газу у Європі. Так, керуючий директор East European Gas Analysis М. Корчемкін пропонує «Нафтогазу» побудувати короткий (кілька сотень метрів) газопровід від Велке Капушани (Словаччина) і врізати його в експортний газопровід на території України. Виходячи з того, що «Газпром» продає частину газу на терміналі Велке Капушани, який розміщений зовсім поруч з українським кордоном, такий шлях був найбільш простим і дешевим.

М. Корчемкін уточнює, що необхідний обсяг газу буде ходити по колу з України до Словаччини і назад, а «Нафтогаз» зможе відбирати цей обсяг прямо на російсько-українському кордоні. «Таким чином «Нафтогаз» ще й заощадить на витратах на транспортування газу через територію України. Досить прокласти трубу діаметром до 300 мм, так що витрати на спорудження «газового кільця» між Велке Капушани та України будуть копійчаними», – вважає експерт.

На думку директора Інституту стратегічних досліджень Д. Маруніча, відповідь на питання щодо альтернативних поставок газу лежить у площині володіння Україною відповідними потужностями з транспортування. Це може бути зведення LNG-терміналу або ж будівництво нових трубопроводів.

В уряді М. Азарова давно говорять про зведення терміналу для прийому скрапленого газу. Ще в середині минулого року Мінпаливенерго пропонувало затвердити ряд заходів щодо скорочення споживання російського газу, серед яких було названо будівництво СПГ-терміналу. Планувалося, що через цей термінал буде надходити газ з Азербайджану в обсязі від 5 до 10 млрд куб. м на рік.

Передбачається, що перший термінал, спорудження якого обійдеться в 1,3 млрд дол., з'явиться на півдні країни до 2013 р. Проте, вже нині проект реалізується з запізненням. У вересні минулого року іспанську компанію Socoip було обрано для проведення техніко-економічного обґрунтування, яке до цього часу ще не завершено. Відповідно до плану Державного агентства з інвестицій, яке відповідає за будівництво LNG-терміналу, цей проект повинен бути завершений у 2015 р. Уже сьогодні цей проект на рік відстає від запланованого розкладу. Крім того, поки що не підписано жодних контрактів на поставку зрідженого газу для наповнення терміналу.

Український уряд сподівався залучити для цього азербайджанський газ. Меморандум про співпрацю у сфері поставок газу Україна та Азербайджан підписали під час Всесвітнього економічного форуму в Давосі в січні 2011 р.

Посилаючись на джерело в Міненерго, ЗМІ повідомляли, що договір з Азербайджаном передбачає щорічну поставку як мінімум 15 млрд куб. м газу через СПГ-термінал, який Україна планує побудувати протягом трьох-чотирьох років.

Утім, анонсована до підписання наприкінці січня в Давосі під час зустрічі В. Януковича та І. Алієва угода про створення українсько-азербайджанського СП для постачання скрапленого каспійського газу на LNG-термінал в Україні так і не була підписана. Натомість сторони обмінялися черговою порцією декларацій.

В Україні була поширена версія про те, що азербайджанська сторона лише «взяла тайм-аут», оскільки в неї зберігаються неузгоджені питання щодо постачання газу до Туреччини відповідно до укладеної 25 жовтня минулого року угоди. Остання передбачає не лише поставки з другої черги найбільшого родовища Шах-Деніз до Туреччини, а і його подальший транзит її територією до ЄС.

Спільний із Туреччиною газопровід є пріоритетом для Азербайджану, і конкурувати з ним Україна не може, хоча б з огляду на особливі політичні відносини цих двох держав. «Туреччина – це багаторічний ментальний і основний партнер Азербайджану в газових відносинах, тому її думка для азербайджанської сторони залишається домінантною, незважаючи на перспективи співпраці з Україною. Анкарі, очевидно, належить “право першого танцю”. Після врегулювання домовленостей з основним партнером Азербайджан, безсумнівно, продовжить переговори про розширення ринку газу та формалізацію співробітництва з Україною. Але, мабуть, не зараз», – зазначено в статті видання «Дзеркало тижня».

Проте згаданий проект має стартувати лише 2017-го, тобто значно пізніше, ніж планувалося розпочати постачання азербайджанського газу до України (2014–2015 рр.) та й обсяги, що передбачалися для постачання газу на український LNG-термінал (спочатку 2 млрд куб. м на рік, а потім збільшення до 5 млрд куб. м) неспівмірні із запланованими для Трансанатолійського газогону (спочатку 16 млрд куб. м, а потім до 37 млрд куб. м на рік).

ЗМІ висловлюють версію, що до непідписання угоди між Києвом і Баку може бути причетний «Газпром». 23 січня 2012 р. в управлінні інформації російського газового монополіста повідомили, що в Красній Полянці (поблизу Сочі) за результатами зустрічі Д. Медведєва та І. Алієва щодо Нагорно-Карабаського врегулювання між головою правління ВАТ «Газпром» А. Міллером і президентом Державної нафтової компанії Азербайджанської Республіки (ДНКАР) Р. Абдуллаєвим було підписано нове доповнення до чинного контракту про купівлю азербайджанського палива.

2010 р. Азербайджан експортував до Росії лише 0,8 млрд куб. м. Однак в умовах загострення газових відносин з Україною та погроз Києва замінити російське блакитне паливо азербайджанський «Газпром» почав діяти на випередження і 3 вересня 2010 р. підписав перше доповнення до контракту 2009 р., за яким у 2011 р. збільшив імпорт до 1,5 млрд куб. м. А відповідно до

останнього, підписаного напередодні зустрічі в Давосі, нового доповнення «обсяг закупівлі газу з Азербайджану в 2012-му зросте з 1,5 млрд до 3 млрд куб. м на рік, а з 2013 р. перевищить 3 млрд куб.м».

Фактично йдеться саме про передбачений з 2014 р. обсяг газу для українського LNG-терміналу. Коментуючи укладення угоди, А. Міллер заявив, що «виключення транзитних зон дають Азербайджану змогу економічно найвигідніше експортувати природний газ до Росії». Дарма, що та є його одним із найбільших у світі експортером, а відтак імпортує його з інших країн лише з метою посилення своїх монопольних позицій на ринку.

Логіку таких дій у Москві навіть не приховують: позбавити Україну альтернативного азербайджанського газу та змусити Київ бути поступливішим до російських претензій на українську ГТС. Зокрема, 16 січня генеральний директор Фонду національної енергетичної безпеки РФ К. Симонов заявив, що «погрози Києва налагодити ввезення скрапленого газу з Азербайджану – це не більше, ніж байки. У Баку немає такого обсягу для постачань в Україну, де, у свою чергу, немає навіть терміналу з його приймання! Ю. Бойко розуміє, що прибріхує, якщо і далі платить по 400 дол. за 1 тис. куб. м. Як і те, що за такої ціни колапс в економіці країни може настати дуже швидко. Тому альтернативи домовленостям із Росією в Україні немає».

Проте, окрім цілеспрямованих дій російської газової дипломатії, відіграли свою роль і деяка непослідовність та нерішучість української влади в реалізації заходів із диверсифікації постачання блакитного палива до країни. У результаті в зарубіжних партнерів і, зокрема, самого Азербайджану цілком могло скластися враження, що далі проектів чи навіть ТЕО справа із LNG-терміналом не піде. Так, наприкінці минулого року голова координаційної ради державного підприємства «Національний проект LNG-термінал» В. Дем'янюк повідомив ЗМІ, що вже майже рік провідні світові компанії відмовляються від інвестування проекту, посилаючись на те, що в разі досягнення домовленостей «Нафтогазу» з «Газпромом» він може втратити ймовірну прибутковість. Натомість в уряді заговорили про можливість заміни стаціонарного терміналу на тимчасово зафрахтований плавучий, оренда якого обходилася б приблизно в 60 млн дол. на рік.

З одного боку, таке рішення видавалося «соломоновим» з погляду тактичного тиску на «Газпром», оскільки не потребувало б значних інвестицій (стаціонарний термінал коштував би щонайменше 1 млрд дол.). А з іншого – це позбавляло той самий Азербайджан будь-якої певності в тому, що, домовившись із «Газпромом» та отримавши своє, Україна не вирішить припинити оренду плавучого терміналу, а відтак і закупівлю його газу.

Понад те, можливо, щоб справити більше враження на «Газпром», українська сторона продовжувала бурхливу діяльність з пошуку газу для терміналу за межами Чорноморського регіону. Зокрема, 22 листопада 2011 р. український посол у Туреччині С. Корсунський на презентації національних проектів Української держави в Стамбулі повідомив, що «ми проводимо консультації з Анкарою щодо технічних питань проходження танкерів-

газовозів до майбутнього LNG-терміналу через Босфор». Зрозуміло, що в цьому випадку йшлося не про азербайджанський газ. І Баку це не могло не непокоїти.

Відтак, обираючи між непевними прожектами нинішньої української влади та чіткими пропозиціями, ймовірно, підкріпленими обіцянками лояльної до Баку позиції Москви у врегулюванні Нагорно-Карабаського конфлікту, в Азербайджані вирішили зробити свій вибір на користь Кремля. Для Києва ж була сформульована цілком закономірна відповідь про готовність повернутися до обговорення співпраці за більшої чіткості його позиції та наявності вільних обсягів газу.

Президент України В. Янукович у Давосі після зустрічі з президентом Азербайджану І. Алієвим заявляв, що Україна проводить тристоронні переговори з Азербайджаном та Туреччиною щодо співпраці в проектах енергетичної сфери. Президент додав, що бачить в енергетичному співробітництві з Туреччиною й Азербайджаном перспективу, підкресливши, що учасники переговорів практично підтвердили свою зацікавленість в цих проектах.

Окрім азербайджанського, Україною також розглядалася можливість постачання більш дешевого скрапленого газу з Єгипту, але для цього, знову-таки, буде потрібен СПГ-термінал, а на його будівництво може піти кілька років.

За неофіційними даними, Україна також проводила переговори про постачання газу з Туреччини та Румунії. Румунія, наприклад, купує газ у Росії і видобуває власний, а Туреччина купує газ і в РФ, і на Близькому Сході. Передбачалося, що постачання дешевшого (на 100–200 дол.) газу здійснюватимуться через існуючий трубопровід.

Ще один варіант – поставки з Норвегії, яка нещодавно заявила про можливість поставки свого газу в Україну. За словами її представника, єдиною проблемою може стати відсутність прямого газопроводу з Норвегії до України і досить високі ціни на транспортування палива морськими та наземними шляхами.

Однак, за словами незалежного експерта з енергетичних питань В. Саприкіна, наразі нереально транспортувати газ із Норвегії до України, оскільки всі газопроводи прокладені з України в Європу. Для здійснення цього плану доведеться змінювати напрям роботи газопроводів. «Газ транспортується нами на Захід. Відтак з Норвегії через велику кількість держав неможливо транспортувати блакитне паливо. Адже воно йде в іншому напрямі» – констатував В. Саприкін. Крім того, напевно, під час дефіциту газу у Європі Україна не зможе розвернути трубу і вмовити віддати їй частину газу, видобуток якого в Норвегії досягає піку.

Директор Інституту стратегічних досліджень Д. Маруніч, у свою чергу, не бачить постачальників, які б погодилися продавати Україні газ набагато дешевше, ніж Росія. За словами експерта, Туреччина отримує газ від трьох джерел: з Ірану, по 505 дол. за 1 тис. куб. м, від «Газпрому» – по 405 дол., з Азербайджану – по 300 дол. Для порівняння, Україна купує російський газ за ціною близько 400 дол. за 1 тис. куб. м.

Для польської PGNiG у першому кварталі ціна російського газу досягла 500 дол., а в Норвегії ціна на газ лише приблизно на 15 % нижча від газпромівської. «Виходячи з цього, можна зробити попередній висновок, що будь-яке альтернативне джерело транспортування, на жаль, навряд чи буде дешевшим, ураховуючи зиму, ураховуючи ту напружену ситуацію з поставками, яку маємо зараз», – підсумував експерт.

О. Лещенко з Gorshenin Group допускає, що теоретично Україна могла б трубопровідними системами, або танкерами постачати туркменський або азербайджанський газ. «Але Росія стратегічно контролює практично всі трубопровідні системи, які заходять в Україну... Так що в цьому плані складно про щось говорити», – додає він.

Питання напрямку поставок можна було б вирішити за рахунок будівництва нової труби, але такий варіант у сьогоденних умовах для України виглядає фантастичним.

У пошуках варіантів вирішення газової проблеми влада України не вперше намагається залучити до поставок в Україну туркменський газ. Укотре надію української влади на прямі постачання блакитного палива без посередництва Росії відродив візит президента Туркменістану Г. Бердимухамедова. Швидше за все, газова тема була основною під час першого через 10 років візиту до України глави цієї середньоазійської держави, хоча офіційно йшлося про підписання документів, що «сприяють інтенсифікації та поглибленню взаємовигідного співробітництва». Президенти підписали комюніке, у якому підтвердили «прагнення сторін до інтенсифікації» політичного та економічного діалогу, і програму співпраці до 2015 року, а представники урядів – ряд загальноприйнятих документів.

Під час зустрічі з туркменським колегою Президент України В. Янукович заявив, що Україну «дуже цікавлять спільні роботи у сфері ПЕК, оскільки той потенціал, який є в Україні, може бути повною мірою задіяний Туркменістаном у сфері видобутку та транспортування природного газу». Він підкреслив, що Україна вважає дуже перспективним у цій сфері розвиток каспійсько-чорноморського напрямку. «Він є цікавим для обох країн, і Україна має намір брати участь в питанні облаштування газових родовищ – готова запропонувати своє устаткування і труби». «Також Україна готова розглянути будь-які ваші пропозиції, які є для вас прийнятними в плані транспортування газу», – заявив В. Янукович.

Українська сторона, крім того, висунула ряд інших пропозицій щодо співробітництва з Таджикистаном. Наприклад, Україна готова брати участь у розвитку другої гілки трубопроводу Малай – Багтиярлик, тобто, не відмовляється від поставок устаткування і труб. Також зацікавлена в будівництві газопроводу Туркменістан – Афганістан – Пакистан – Індія. У цьому проекті бере участь українська компанія «Південьнафтогаз». Науково-виробнича корпорація «Енергосоюз» пропонує модернізувати 5-й енергоблок Марійської ГЕС.

Про те, що Україна обговорює з керівництвом Туркменістану питання про прямі постачання, сказав також глава Міненерговугілля Ю. Бойко. «Ми

продовжуємо діалог з цього приводу», – сказав міністр, відмовившись розкривати деталі.

Експорт туркменського газу до України припинили у 2005 р. Нинішня влада в розриві відносин з Ашгабатом звинувачує уряд Ю. Тимошенко, хоча, як стверджують ЗМІ, причиною охолодження відносин з Туркменістаном стала непорядна поведінка українських чиновників, які часто не поспішали виконувати свої зобов'язання перед Ашгабатом.

Невдоволенням Туркменістану, звичайно ж, скористалася Росія. Вона зафрахтувала весь туркменський газ, що їй було особливо зручно зробити – поставки цього блакитного палива зациклені на газотранспортній системі СРСР. Ставши практично господарем туркменських вуглеводнів, Кремль почав диктувати умови цій країні як щодо обсягу закупівель, так і ціни.

У квітні 2009 р. на газопроводі «Середня Азія – Центр», яким йшли поставки до РФ, стався вибух, у якому Ашхабат звинуватив Москву і припинив поставки газу, які поновилися 9 січня 2010 р.

Однак, Ашгабат став активно шукати вихід для свого газу на ринки без участі «Газпрому», який продовжував знижувати обсяги закупівлі і намагався посилити свій вплив у ряді туркменських проектів. Серед них – Трансафганський газопровід (ТАРІ), який повинен пройти територією Туркменістану, Афганістану, Пакистану та Індії, а Європейська комісія націлилася на Транскаспійський газопровід в обхід Росії. Він пройде з Туркменістану в Азербайджан без делімітації шельфу Каспійського моря. Не останнє місце посідає і проект Nabucco, в якому зацікавлений і Ашгабат. І Європі, і Туркменістану він вигідний. І для України він теж міг би стати довгоочікуваною диверсифікацією.

Варто згадати також про ініціативи Ю. Тимошенко, яка у 2008 р., будучи Прем'єр-міністром України, запропонувала ЄС реалізувати спільний проект «Білий потік», який проходив би територією України і об'єднав Туркменістан та Європу. Планувалося, що трубопровід прокладуть з Туркменістану через Каспійське море в Азербайджан, потім у грузинський порт Супса, а далі дном Чорного моря через Крим у напрямку Європейського Союзу. Єврочиновники сприйняли ініціативу з інтересом і обіцяли розглянути можливість її реалізації. Але незабаром українська влада знизилася оберти в діалозі, а потім цієї теми зовсім не піднімали. Хоча з паралельною роботою Nabucco і «Білого потоку» можна було б отримати непоганий результат в плані нових джерел постачань газу.

Однак, експерти радять не спокушатися перспективами отримання дешевшого за російський туркменського газу, оскільки завезти його в Україну без згоди РФ практично нереально. На сьогодні транзит туркменського газу українською газотранспортною системою можливий лише за участі російського «Газпрому», якому навряд чи цікавий такий варіант розвитку подій. Утім, якщо вірити офіційним заявам, українська сторона спробує умовити Москву відновити поставки туркменського газу. Правда, на якій саме стадії перебувають ці спроби, не уточнюється.

Проблема з прямими поставками криється саме в труднощах доставки

туркменського газу в Україну, зазначає незалежний експерт з енергетичних питань В. Землянський. «Можливо все. Ми можемо законтрактувати які завгодно обсяги – питання в тому, яким чином ми будемо його транспортувати. На сьогоднішній день єдиним маршрутом є газопровід Середня Азія – Центр, пропускна здатність якого становить 33 млрд куб. на рік. Він проходить через Росію», – зазначає експерт, додаючи, що так чи інакше домовлятися з росіянами доведеться. Він також нагадує, що Росія до сьогоднішнього дня не приєдналася до Енергетичної хартії, одним з положень якої є не перешкоджання транзиту газу третіх країн.

Розраховувати на те, що Туркменістан зможе забезпечити прямі поставки газу в Україну, не варто, запевняє директор енергетичних програм центру НОМОС М. Гончар. Якщо мова йде про постачання газу для «Нафтогазу України», то, за словами М. Гончара, така пропозиція не має особливого сенсу. «Це було б можливо, якби можна було зменшити обсяги поставок російського газу (чинні газові договори з Росією засновані на принципі “бери або плати”, тобто Україна зобов’язана заплатити за затверджений обсяг газу, навіть якщо його не використовує). В іншому випадку з’являється надлишковий газ, який в принципі не потрібен, навіть якщо він буде трохи дешевшим», – констатує експерт. При цьому виникають проблеми фінансового порядку, вказує М. Гончар. Адже «Нафтогаз» не зможе самостійно, без допомоги держави, оплачувати навіть російські поставки. Крім того, додає директор енергетичних програм центру НОМОС, без згоди «Газпрому» такі домовленості навряд чи можливі.

Експерт Інституту енергетичних досліджень Ю. Корольчук підкреслив, що газ, який видобувається Туркменістаном, практично повністю закуповується Росією і Китаєм. І так званий російський газ, який закуповує Україна, насправді є газом середньоазіатським. Крім того, ціна на туркменський газ може виявитися не набагато нижчою від нинішньої. За словами Ю. Корольчука, з урахуванням доставки, вартість туркменського газу для України може становити 380-390 дол. за 1 тис. куб. м, тоді як сьогодні Україна отримує газ від Росії орієнтовно по 450 дол. Проблема доставки туркменського газу сьогодні просто невирішена, вважає експерт. «Про туркменський газ у цьому плані потрібно просто забути. Єдине, що ми можемо зробити, це своїми силами брати участь в освоєнні родовищ, продавати туди труби, наприклад, для будівництва газопроводів, і будувати газопроводи», – радить Ю. Корольчук.

За словами енергетичного експерта Б. Соколовського, для «Газпрому» Україна – дуже великий ринок збуту газу, тому Росія не захоче поступитися цим ринком комусь іще. Водночас він упевнений, що треба намагатися зацікавити Росію в прокачуванні туркменського газу в Україну. «Звичайно, туркменський газ загрожує монополії “Газпрому” на українському ринку. Але робота ця, безумовно, повинна проводитися. Це шлях до конкуренції, до більш низької ціни газу», – зазначає Б. Соколовський.

У свою чергу керівник енергетичних програм центру НОМОС М. Гончар

вважає, що для відмови України від російського газу «потрібен час, гроші та політична воля уряду. Теоретично це можливо, але не протягом року, двох, чи трьох. Це має бути завдання, поставлене на десятиліття. Наприклад, до 2020 р. знизити споживання імпортованого російського газу до величини, дещо відмінної від нуля, чи взагалі його припинити».

За умов, що склалися, не здобувши альтернативи монопольним поставкам російського газу, ще до кінця десятиліття Україна змушена буде заплатити «Газпрому» 100–150 млрд дол. Очевидно, що цих коштів більш ніж достатньо для того, щоб стати учасником масштабних, альтернативних російському, енергетичних проєктів, які б дали можливість постачання в Україну дешевшого газу та реалізації свого транзитного потенціалу за рахунок блакитного палива з інших джерел.

В об'єктиві – регіон

Ю. Анатольев, соб. кор.

Выборы городского головы Обухова в свете подготовки к парламентской избирательной кампании 2012 года

Широкий общественный резонанс, вызванный ходом и результатами состоявшихся 18 марта внеочередных выборов городского головы города Обухов Киевской области, стал реакцией на ряд наметившихся в политической жизни страны тенденций, чье дальнейшее развитие, по мнению обозревателей, станет определяющим в ходе предстоящей кампании по выборам депутатов Верховной Рады Украины.

Кроме того, что обуховские выборы стали проверкой потенциала всех политических сил в преддверии парламентской избирательной кампании и наметили сценарий ее возможного развития, эксперты не исключают, что эти выборы также могут являться репетицией выборов киевского городского головы, ожидаемых этим летом.

Один из главных выводов, которые делают политики и эксперты, комментируя выборы мера Обухова, заключается в том, что разобщенность оппозиционных сил и неспособность их договориться о выдвижении единого кандидата ставит провластные политические силы в заведомо более выгодное положение и позволяет им одерживать убедительные победы, которые не могут быть объяснены только лишь использованием механизмов фальсификации и применением административного ресурса, тем более, что существенных нарушений избирательного законодательства в ходе волеизъявления в Обухове выявлено не было.

По официальным данным Обуховской городской избирательной комиссии, мэром Обухова стал представитель Партии регионов А. Левченко, набравший более трети голосов горожан и опередивший своего ближайшего конкурента А. Шафаренко (представитель партии УДАР, возглавляемой В. Кличко) на 20 %.

Оппозиционные партии не признают поражения, обвиняя власть в фальсификации результатов выборов и использовании административного ресурса. Однако по данным Комитета избирателей Украины (КИУ), существенных нарушений при подсчете голосов зафиксировано не было, хотя имели место некоторые осложнения, в том числе в связи с присутствием при подсчете голосов народных депутатов.

Координатор КИУ А. Линник указал на несколько инцидентов, произошедших на участках, которые он расценил как попытки психологического воздействия на членов избирательной комиссии. В качестве примера А. Линник привел случай, когда на одном из избирательных участков прошел слух о том, что в 22:00 отключат свет, и впоследствии это создало некоторые проблемы в работе коллектива, вынужденного начать поиск дополнительных источников освещения. Кроме того, давлением на психику членов избирательной комиссии он назвал присутствие возле одного из участков автобуса, полного молодых людей спортивного телосложения. «Сказать, что парни приехали к какому-то конкретному избирательному участку, нельзя. Но, с другой стороны, это может расцениваться как психологическое давление на членов комиссии», – сообщил представитель КИУ.

«Действительно, выборы были нервные, выборы были очень напряженные, каждый мелкий инцидент взрывался как пороховая бочка, на каждом участке были толпы наблюдателей международных и отечественных», – заявил глава Комитета избирателей Украины А. Черненко. «Было очень трудно, подсчет голосов проходил очень сложно. Но бюллетени подсчитали, на каждом участке были наши наблюдатели. Поэтому вбросов, фальсификаций мы не зафиксировали», – подчеркивает глава КИУ. По его словам, в целом на внеочередных выборах мера Обухова оппозиция набрала большинство голосов, но победил представитель власти. «Суммарно оппозиция побеждает, но она опять не смогла договориться», – отметил А. Черненко.

Параллельный подсчет голосов, проводившийся КИУ, продемонстрировал следующие результаты: представитель ПР А. Левченко, набрав 38,6 % голосов, стал победителем выборов; на втором месте оказался набравший 21,8 % голосов представитель партии УДАР А. Шафраненко; третье место заняла А. Старикова из партии «Батьківщина» с 17,7 % голосов.

По мнению главы КИУ, оппозиции было бы полезно извлечь соответствующие уроки из сложившейся ситуации – усилить работу в округах и выдвигать кандидатов, пользующихся большей поддержкой в тех или иных регионах.

Оппозиционные партии не согласны с оценкой состоявшихся выборов представителями власти и КИУ. Так, представители партии УДАР считают, что на выборах в Обухове «победили технологии». Ранее в партии В. Кличко заявляли, что на выборах в Обухове готовятся фальсификации, которые исказят реальный выбор избирателей. Также представители УДАРа утверждали, что в день выборов в городе была организована ярмарка, на которую в автобусах приезжали люди из других городов и принимали

участие в голосовании, поддерживая провластного кандидата.

Лидер движения «Спільна справа» А. Данилюк, комментируя ход кампании, заявил, что в Обухове использовалась новая форма нарушения избирательного законодательства – новый вид избирательной «карусели», так называемая «технология синих свитеров». Она заключалась в том, что практически на каждом избирательном участке находился член комиссии от Партии регионов или от ее технического кандидата в синей одежде, к которому подходили люди, быстро получали бюллетень и шли голосовать. «Наблюдатели с расстояния в несколько метров не могли рассмотреть, действительно ли зарегистрирован этот человек там или нет», – заявил А. Данилюк. «Мы проверили – действительно, на каждом участке в комиссии был только один такой человек, и каждый из этих людей был представителем либо Партии регионов, либо одного из технических кандидатов от Партии регионов и возможности проследить, проверяют ли они прописку, не было. 100 человек, которые были задействованы в этой схеме, за день могли дать до 2 тыс. голосов, а это составляет больше половины голосов, отданных за “регионалов”», – заявил А. Данилюк.

В милиции опровергли информацию о том, что при голосовании применялись так называемые «карусели». «“Каруселей”, о которых заявляют представители отдельных политических партий, не зафиксировано, также, как и не зафиксировано голосование по открепительным талонам, которые согласно действующему законодательству в Украине давно не используются», – сообщили в отделе по связям с общественностью ГУ МВД Украины в Киевской области.

После поступления информации о том, что на выборах мэра Обухова были замечены фальсификации, на различные участки были направлены наблюдатели, среди которых была депутат от НУ – НС И. Геращенко, попавшая на 13-й участок, где ее заметил народный депутат от Партии регионов П. Мельник и силой попытался вытеснить из помещения. По словам И. Геращенко, ее «защитили международные наблюдатели». Она уверена, что вскоре Генеральная прокуратура поставит точку в этом инциденте. «Ко мне поступило письмо из Регламентного комитета, в котором отмечается, что я должна предоставить соответствующие документы – объяснение и видео... У меня был разговор с главой комитета В. Макеенко и он мне сообщил, что этот вопрос будет рассматриваться на последующих заседаниях комитета... Я хочу сказать, что я ожидаю решения Генеральной прокуратуры, тут будет поставлена точка 100 % и это дело не будет замято, кто бы как этого не хотел», – сообщила депутат.

«Выборы в Обухове, где победили технологии, стали генеральной репетицией будущих выборов мэра столицы и парламентской гонки», – говорится в заявлении партии УДАР. «Но в первую очередь оппозиционные партии должны также признать собственную ответственность за то, что на выборах мэра Обухова прошел провластный кандидат», – подчеркивается в заявлении. Представители партии УДАР, по их словам, неоднократно обращались к коллегам по оппозиции с предложением провести праймериз и

выдвинуть единого, наиболее рейтингового кандидата от демократического лагеря. «Таким мог стать кандидат от УДАРА А. Шафаренко, который занял второе место, набрав значительно больше голосов, чем представитель от Киевской облгосадминистрации. Отказ поддержать наиболее проходного кандидата от оппозиции только потому, что он шел от УДАРА, сработал на власть», – говорится в заявлении. «Распыление голосов избирателей между оппозиционными кандидатами подарило в результате победу провластному кандидату, хотя в сумме представители демократических партий набрали больше голосов, чем выдвиженец Партии регионов», – констатируют представители партии В. Кличко, подчеркивая, что во время выборов в Обухове избиратели и оппозиционные силы «наступили на те же грабли», что и на выборах мэра Киева в 2008 г., когда из-за распыленности голосов и низкой явки избирателей победил Л. Черновецкий, за которого проголосовали всего лишь 15 % киевлян. В УДАРе также считают, что низкая явка жителей Обухова на выборы является свидетельством разочарования и потери веры в возможность честных выборов.

О том, что выборы в Обухове были проиграны оппозицией из-за ее неспособности выдвинуть единого кандидата, заявляет также руководитель центрального исполкома партии «Наша Украина» С. Бондарчук.

С этим согласна и лидер «Батьківщини» Ю. Тимошенко. «Оппозиция проиграла, потому что была разобщенной. Опять от нас два кандидата, и снова поражение. Неужели время ничему не учит?» – спрашивает политик. «Разве трудно было отказаться от амбиций какого-то одного человека и выиграть эти выборы, тем более в Киевской области – в области, где мы всегда имели поддержку? Это – позорно и обидно», – заявляет Ю. Тимошенко. «Партия власти продавила, протянула своего кандидата в престижном райцентре Киевской области путем манипуляций, фальсификаций и мошенничества. Но дело не в них, дело в нас – в демократических силах. Ибо так же настойчиво они будут тянуть и давить и на парламентских выборах. Они почувствовали кровь, они увидели, что нас можно бить и не будет сдачи. Они плевать хотели на всех наблюдателей и международную общественность. Они захватили страну, как захватчики, и обращаются с ним, как оккупанты», – говорится в заявлении Ю. Тимошенко по поводу обуховских выборов. «Я хочу, чтобы обуховский “инцидент” стал последним в истории украинской демократии. Я еще и еще раз призываю и прошу вас объединиться. На всех уровнях, на всех округах, на всех выборах. Только так мы сможем победить, только так мы сможем остановить это бандитское нашествие в стране», – сказано в заявлении лидера «Батьківщини». «Объединяйтесь немедленно, уже сегодня, поскольку если сейчас этого не сделаем, то завтра будем не переписываться, а перестукиваться...», – предупреждает она.

О том, что выборы в Обухове должны стать площадкой, на которой объединенная оппозиция отработает форматы сотрудничества во время избирательного процесса, накануне голосования заявляла и лидер УСДП Н. Королевская. В своем обращении к партиям – участницам Комитета

сопротивления диктатуре (КОД) и партии УДАР политик подчеркивала, что в выборах должен участвовать единый кандидат: «Настало время перейти к практической реализации принципов единства, взаимного ненападения и поддержки. Мы должны продемонстрировать украинскому народу практическую способность объединяться и действовать ради общей цели». «После завершения выборов в городе Обухове мы должны проанализировать опыт и на этой основе создать действенный механизм взаимодействия на парламентской кампании», – также указала она.

На необходимости изучения и использования опыта подобных кампаний акцентируют внимание и эксперты.

«По мере приближения выборов в Верховную Раду, промежуточные избирательные кампании, как в Обухове, становятся своеобразным тестом для политических партий», – считает директор Центра политического анализа «Пента» В. Фесенко. По его мнению, провластные и оппозиционные силы хотят проверить, каков их потенциал: «Каждый проверил свои силы и своих конкурентов, просчитал какие-то ходы, как действовать летом во время агитации за народных депутатов», – комментирует состоявшиеся выборы политолог. Одной из причин победы Партии регионов В. Фесенко называет полный «разброд и шатание» среди оппозиции, чьи лидеры «не могут договориться и поэтому проигрывают». «Если так будет и дальше, то победить на парламентских выборах оппозиционеры не смогут даже с помощью чуда», – заявляет эксперт. «Есть много разговоров об объединении и выдвижении единого кандидата от оппозиции, но на практике этого не происходит, никто не хочет объединяться. Если бы был один кандидат от оппозиции, можно попытаться на равных конкурировать с представителем власти», – говорит он.

С этим мнением согласен и политолог В. Небоженко, считающий, что оппозиция неспособна договариваться и выдвигать единого кандидата. «При этом новаторских способов привлечения на свою сторону голосов ни один из кандидатов не проявил. Поэтому уже можно сказать, что выборы в Верховную Раду будут такими же скучными», – заявляет политолог. «Скорее всего, так будет и на выборах мэра Киева, и на предстоящих парламентских выборах», – считает он. Но самое главное, по мнению политолога, – оппозиция не знает, как противостоять административному ресурсу и многочисленным фальсификациям. «Без понимания того, что и как нужно делать, выборы в парламент не выиграть», – заявляет В. Небоженко.

Директор Агентства моделирования ситуаций В. Бала, напротив, призывает не сопоставлять обуховские выборы и приближающуюся парламентскую избирательную кампанию, подчеркивая, что технологии, задействованные на выборах мэра Обухова не являются «репетицией» предстоящих парламентских выборов. «Я бы не говорил, что это – репетиция парламентских выборов. Там будет все немного по-другому. Я скептически отношусь к высказываниям тех, кто уже сейчас говорит о том, что будет осенью 2012 г.», – считает политолог.

«На этом небольшом масштабе было видно, что, вероятно, в будущем мы

будем сталкиваться с технологиями управления легитимностью выборов, влияния на эту легитимность, решительное, кардинальное влияние на оценку этих выборов», – комментирует ситуацию международный эксперт С. Мирзоев. Он подчеркивает, что на выборах мэра Обухова были опробованы новые технологии контроля за выборами посредством присутствия большого количества наблюдателей. Так, по его словам, на выборах в Обухове на каждом избирательном участке присутствовало до 18 наблюдателей, в их числе до 3 – международных. При этом отдельные наблюдатели, в том числе международные, выступили в качестве «счетчиков», наблюдая за процедурой подсчета голосов в участковых избирательных комиссиях.

Таким образом, выборы городского головы Обухова в очередной раз продемонстрировали способность провластных сил к решительным и взвешенным действиям с использованием всех имеющихся возможностей для достижения необходимых им результатов, и недостаточную готовность разобщенной оппозиции адекватно отвечать на сегодняшние политические вызовы, что с неизбежностью даст о себе знать в ходе приближающихся выборов в парламент страны.

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

Администрациями связи Украины и Франции в результате переговоров, продолжавшихся в течение 2011 г., заключено соглашение о размещении украинского спутника в позиции 48 ° с. д.

Согласно достигнутым договоренностям компания EUTELSAT SA (Французский провайдер спутниковой связи, один из трех ведущих мировых спутниковых операторов) предоставит государственному предприятию «Укркосмос» частотный ресурс в орбитальной позиции 48 ° с. д. для украинского телекоммуникационного спутника.

Первый в истории независимой Украины отечественный телекоммуникационный спутник «Лыбидь» планируется запустить ракетоносителем Zenit с космодрома Байконур в четвертом квартале 2013 г.

Таким образом, Украина получила более выгодную частотно-орбитальную позицию для собственного телекоммуникационного спутника. Спутник будет обеспечивать работу 30-ти передатчиков в диапазоне частот Ku (11, 12 и 14 ГГц), предназначенных для предоставления услуг спутникового телевидения, широкополосного доступа в Интернет и связи VSAT в трех регионах: Центральная и Восточная Европа, включая Турцию, Центральная и Западная Африка, а также Индию (*Независимое Бюро Новостей (<http://nbnews.com.ua/news/32106>). – 2012. – 5.03*).

* * *

Украина готова увеличить количество туркменских студентов, которые будут учиться в украинских высших учебных заведениях. Об этом Президент Украины В. Янукович заявил по итогам украинско-туркменских переговоров.

Президент Украины положительно оценил то, что с каждым годом все больше туркменской молодежи выбирает для получения высшего образования учебные заведения Украины. По словам главы государства, Украина также намерена плодотворно сотрудничать с Туркменистаном в научно-технической, медицинской, спортивной, туристической сферах.

Также В. Янукович отметил активизацию культурно-гуманитарного сотрудничества между Украиной и Туркменистаном, которая стала возможной благодаря совместным усилиям (*Левый берег* (http://lb.ua/news/2012/03/14/140797_yanukovich_hochet_uvelichit.html). – 2012. – 14.03).

Аерокосмічна і авіаційна галузі

За 20 лет Украина получила признание на международной арене космических государств и вошла в пятерку стран по количеству ежегодно совершаемых космических пусков. Об этом заявил глава Государственного космического агентства Украины Ю. Алексеев. «За 20 лет существования Государственного космического агентства Украина получила признание на международной арене космических государств и вошла в пятерку стран по количеству ежегодно совершаемых пусков», – сказал он. По его словам, украинские ракеты сегодня стартуют с четырех космодромов, а реализация проекта «Циклон-4» позволит Украине уже в 2013 г. осуществлять запуски новой ракеты-носителя «Циклон-4» с бразильского космодрома Алкантара.

Глава ГКАУ отметил, что украинские ракеты известны в мире своей надежностью и способностью выводить космические аппараты на высокоточные орбиты. По его словам, подтверждением этому служит тот факт, что за 20 лет осуществлено 125 стартов, украинскими ракетами выведены на орбиту 238 спутников на заказ 19 стран. «Украинские двигатели установлены на верхней ступени европейской ракеты «Вега», реализуется также совместный с США проект создания ракеты-носителя «Антарес».

Он подчеркнул, что на предприятиях космической отрасли Украины серийно изготавливаются системы управления для российских ракет-носителей «Союз», «Протон», «Рокот», «Стрела», аппаратура стыковки для МКС, приборы для космических кораблей «Союз» и «Прогресс» (*Левый берег* (http://lb.ua/news/2012/03/02/139322_ukraina_pyaterke_liderov.html). – 2012. – 02.03).

На верхньому щаблі першої європейської ракети-носія легкого класу Vega, яку 13 лютого успішно запустили з космодрому Куру у Французькій Гвіані, встановлений створений у Дніпропетровську маршовий двигун. Двигун був розроблений ДКБ «Південне» і виготовлений ПО «Південмаш». Він успішно відпрацював за заданою циклограмою, ракета повністю виконала програму польоту: на розрахункові орбіти виведено космічні апарати LARES, ALMASat-1 (Італія), CubeSat (США).

У повідомленні підприємства наголошується, що участь України в програмі створення нової європейської РН Vega і її успішний запуск є вагомим науково-технічним внеском у співпрацю України з європейською спільнотою.

Контракт на розробку, кваліфікацію і поставку маршового двигуна четвертого ступеня для РН Vega підписаний ДКБ «Південне» і ПО «Південмаш» з італійською Avio SpA в лютому 2004 р.

У програмі створення РН Vega, що входить в сімейство європейських ракет-носіїв, беруть участь Італія, Бельгія, Франція, Нідерланди, Іспанія, Швеція і Швейцарія. Італія через Італійське космічне агентство (ІКА) фінансує 65 % програми.

РН Vega легкого класу призначена для виведення на сонячно-синхронну орбіту висотою 1200 км супутників масою до 1200 кг або на полярну орбіту заввишки 700 км супутників масою 1500 кг. Ракета складається з трьох твердопаливних ступенів і четвертої сходинки на рідкому паливі. Її висота становить 30 м, стартова маса – 130 т.

Наразі ДКБ «Південне» і ПО «Південмаш» приступили до оформлення контракту з італійською AvioSpA на поставку серійних маршових двигунів четвертого ступеня для РН Vega (*Дніпроград* (<http://dniprograd.org/ua/news/society/11758>). – 2012. – 15.02).

Практичні впровадження науково-дослідних і проектно-технічних напрацювань

Харьковский бронетанковый ремонтный завод разработал новую тяжелую боевую машину пехоты, унифицированную по ряду основных технических характеристик с танком Т-64. Высокая степень унификации машины с танком Т-64 (БМП имеет однотипный двигатель, трансмиссию, ходовую часть и электрооборудование) упрощает ее ремонт, обучение экипажей, а также сводит к минимуму объем поставок запчастей и расходных материалов. Это, в свою очередь, позволит значительно экономить бюджетные расходы.

Новый БМП выполнена по классической компоновке с передним расположением моторно-трансмиссионного отделения. В кормовой стенке машины расположена аппарель, благодаря которой погрузку и выгрузку можно производить в том числе и на ходу.

БМП имеет массу 34,5 т и оснащена дизельным танковым двигателем 5ТДФ мощностью 700 лошадиных сил (возможен вариант с двигателем мощностью 900 лошадиных сил). Основным вооружением машины является автоматическая пушка калибра 30 мм, расположенная на вращающейся башне. На правой стороне башни расположены две пусковых установки противотанкового ракетного комплекса «Барьер».

Бронирование машины по уровню защиты сравнимо с танком: БМП оснащена комплексом кумулятивной защиты «Нож», способной отражать попадания всех классов противотанковых средств. Опционально машина комплектуется противотандемным вариантом кумулятивной динамической защиты «Дуплет».

Экипаж украинской БМП составляет три человека, внутри машины могут разместиться до 12 десантников (*Левый берег (http://economics.lb.ua/state/2012/02/22/137912_harkovskie_oruzheyniki_sozdali.html). – 2012. – 22.02*).

Енергоощадні технології

Изобретатель А. Благута (г. Днепропетровск) изобрел уникальный теплогенератор, работающий на воде. Такой способ получения энергии может сократить расходы на отопление в два, а то и три раза.

Это принципиально новый, дешевый и безопасный способ получения энергии. Термическая реакция разделения водяного пара на водород и кислород – возможность практического производства экологически чистой и дешевой энергии. По физическим свойствам альтернатива не хуже, чем природный газ и кислород.

Открытие А. Благута позволит вдвое сократить потребление газа, почти на 70 % уменьшить выбросы, а в перспективе – вовсе отказаться от централизованного теплоснабжения. Экономия очевидна, говорит изобретатель, ведь тратя киловатт энергии, получаем в десять больше. Теплоагент уже прошел предварительные испытания.

А. Благута – изобретатель со стажем. Он имеет около сотни свидетельств и патентов (*34 канал (<http://34.ua/news/economic/industry/4473-dnepropetrovec-izobrel-deshevyu-sposob-polucheniya-tepla-vlast-vozhnost-ignoriruet.html>). – 2012. – 23.02*).

Альтернативні джерела енергії

Н. Мхитарян, член-корреспондент НАН Украины, доктор технических наук, профессор, директор Института возобновляемой энергетики НАН Украины:

«Институт возобновляемой энергетики НАН работает восьмой год, создано шесть научных отделов – комплексных энергосистем, солнечной энергетики, ветроэнергетики, малой гидроэнергетики, геотермальной энергетики и

возобновляемых органических энергоносителей. При институте функционируют Межотраслевой научно-технический центр ветроэнергетики и Крымский научно-технический центр энергосбережения и возобновляемой энергетики. Институт поддерживает тесные связи с национальными и международными организациями, работающими в отрасли возобновляемой энергетики. В частности, с Институтом технической теплофизики, Институтом электродинамики НАН Украины, Национальным техническим университетом Украины “КПИ”, международной организацией “Евросолар”, Агентством ООН по промышленному развитию ЮНИДО – перечень далеко не полон. Сотрудники разработали “Атлас потенциала возобновляемых источников энергии Украины”, предназначенный для использования в процессе проведения научно-исследовательских, поисковых, проектных работ, при создании и внедрении энергетического оборудования. Исследовано распределение потенциала ветра для всех регионов Украины, определены оптимальные места расположения ветроэнергетических станций средней и большой мощности. Созданы схемы и конструкции солнечных коллекторов, фотобатарей на основе композиционных полимеров. Изучен потенциал гидротермальных ресурсов Украины, в частности выработанных буровых скважин нефтяных и газовых месторождений; предложены новые способы повышения энергоэффективности их использования за счет утилизации сопутствующих газов, прежде всего метана, а также получения полезных веществ из минерализованных вод. Разработаны технологии комплексного использования энергетического потенциала биомассы – как древесной, так и органической, отходов животноводства. Всего на сегодняшний день сотрудники ИВЭ НАН Украины опубликовали 477 научных работ, 10 монографий и два учебных пособия.

Специалисты отдела ветроэнергетики разработали установки мощностью от 0,2 до 20 кВт, предназначенные для трансформации кинетической энергии ветра в электрическую с дальнейшим ее превращением с помощью дополнительных устройств в необходимый конкретному потребителю вид энергии. Одна из таких автономных систем освещает по периметру частное рыбное хозяйство около Монастырища в Черкасской области и обеспечивает электричеством дом обслуживающего персонала. В крымских селах Ильинка, Сизовка, Котельниково, Новоалексеевка, Медведевка, Янтарное разработаны и построены несколько тепловых пунктов на геотермальных скважинах. Вода температурой 55–85⁰ С поднимается на поверхность под давлением от пяти до 12 атмосфер, проходит через блок очистки, поступает на теплообменники, где отдает тепло сетевой воде и насосами высокого давления закачивается в водоносный горизонт. Ноу-хау является применение геотермальной циркуляционной системы для поддержания пластового давления, оно продлевает срок эксплуатации системы до 20 лет. В отделе солнечной энергетики изготовили экспериментальный образец комбинированного фототермического модуля, нагревающего в сутки до 40 градусов около 60 л воды. На базе автоприцепа создан и передвижной вариант установки для автономного горячего водоснабжения до 200 литров в сутки. Специалисты

отдела возобновляемых органических энергоносителей разработали установку для утилизации изношенных шин – на выходе получаем жидкое топливо без выбросов вредных веществ в атмосферу. Только абсолютно самостоятельные разработки специалистов института защищены 39 патентами.

Что касается отрасли в целом, то после недавнего введения в действие в Крыму с помощью австрийских инвесторов солнечного парка “Перово”, самой большой в мире солнечной электростанции, и некоторых других мощностей, прогноз специалистов на 2012 г. оптимистичен: общая мощность объектов возобновляемой энергетики в стране повысится вдвое.

Известно несколько прогнозов, и по одному из них, созданному под эгидой ООН, уже к 2050 г. человечество почти на 80 % перейдет на энергию возобновляемых источников. Немецкие энергетические компании буквально на днях объявили о намерении вложить в ближайшие несколько лет более 12 млрд евро в проекты возобновляемой энергетики, прежде всего в ветроэнергетику. Чтобы половина потребляемой страной энергии была “зеленой” уже к 2022 г., когда по решению правительства, принятому после аварии на японской АЭС “Фукусима-1”, местные атомные станции будут полностью выведены из эксплуатации» (*Еженедельник «Зеркало недели» (http://zn.ua/TECHNOLOGIES/nver_mhitaryan_vozobnovlyaemoj_energetike_alternativy_net-95945.htm). – 2012. – 21.01).*

* * *

У Полтавській державній аграрній академії вже два роки працює польсько-українська Лабораторія відновлюваних джерел енергії (ЛВЕД). Мета цього проекту – навчити студентів-аграріїв впровадженню сучасних енергетичних технологій. Уже є перші результати. Поляки спільно з українцями створили геліоустановку, яка здатна працювати навіть від скупого зимового сонця. Вона цілий рік забезпечує гарячою водою студентські гуртожитки, їдальню, ветеринарну клініку. Подібні пристрої були також встановлено в Ліщинівському та Вишняківському будинках-інтернатах для людей похилого віку.

За словами д-ра с.-г. наук, проф. А. Калініченко, на кожному факультеті запроваджено викладання предмета «Енергозбереження та відновлювана енергія» з метою формування у студентів екологічне мислення. Крім того, ставимо перед собою завдання переконати представників аграрного бізнесу, місцевої влади, що в сільській місцевості такі установки дуже вигідні (*Недавній А. Прихилили сонце // Сільські вісті (<http://www.silskivisti.kiev.ua/18764/index.php?n=12368>). – 2012. – 24.02).*

* * *

Универсальную сверхэкономичную установку для изготовления дешевых топливных элементов буквально из всех существующих горючих материалов создали ученые Херсонского национального технического университета. Устройство, работающее от любого источника

электроэнергии, может перерабатывать не только опилки или отходы лесозаготовок, но и все остальное, начиная от опавших листьев деревьев или виноградных косточек и заканчивая куриным пометом и угольной пылью. Создавая внутри зоны высокое давление, устройство мгновенно втягивает в себя эти материалы, измельчает их и выдает топливные гранулы в количестве до полутоны в час.

Над разработкой установки полтора года трудился целый коллектив кафедры технологии машиностроения ХНТУ под руководством доктора наук, проф. А. Сошко. Причем в основу конструкции легли около сотни изобретений херсонских ученых, запатентованных как в Украине, так и в мире.

Ученые уверяют, что в массовом производстве она будет дешевле даже самых дешевых китайских установок для изготовления топливных гранул из опилок. Но при этом ее эффективность выше, и к тому же конструкция позволяет поставить компактное устройство на колеса и изготавливать топливо не в стационарном цеху, а ближе к ресурсам: либо на улице во время обрезки деревьев и кустарников, либо же непосредственно на отвалах породы с шахт (*ХЕРСОН онлайн* (<http://khersonline.net/novosti/ekonomika/2794-chudo-tehniki-ot-hersonskih-uchenyh-16.html>). – 2012. – 16.02).

Інформаційні технології

Вінницький винахідник створив унікальний сканер для Вінницького обласного архіву, якому потрібен був пристрій для копіювання рідкісних документів. Систему свого винаходу так удосконалив, що можна за день копіювати книгу на кілька сотень сторінок. За три роки вся архівна система України має перейти на електронні носії. Винахід В. Величка – якнайкраще підходить для збереження документів. Його апарат оцінили спеціалісти великих поліграфічних компаній і внесли в список найперспективніших пристроїв для сканування (*«Факти», ICTV* (<http://fakty.ictv.ua/ua/index/readnews/id/1442269#main>). – 2012. – 23.02).

Питання екології та уникнення техногенних катастроф

Два года назад в Запорожской области был создан Приазовский национальный природный парк. За это время биологами и экологами, научными сотрудниками проведена большая работа по сохранению биоресурсов и биоразнообразия края. Но главная задача, над реализацией которой уже второй год подряд работают сотрудники парка, – это восстановление соединительного канала между Азовским морем и Молочным лиманом. Сегодня уже готов проект нового гидротехнического

сооружения, и возможно уже в этом году начнется первый этап строительных работ.

Длина старого соединительного канала между морем и лиманом составляла 2 км, новый – растянется всего на 460 м. Экспериментальная промоина будет сделана в более выгодном во всех отношениях месте.

Новое гидротехническое сооружение позволит наполнить Молочный лиман водой и создать необходимые условия для нереста рыбы. Новое сооружение будет гранитным – его надводная и подводная части будут выполнены из разного вида камня (*PenopmerUA (<http://reporter.zp.ua/2012/02/14/v-zaporozhskoi-oblasti-novyi-kanal-mezhdu-morem-i-molochnym-limanom-sostavit-460-m>). – 2012. – 14.02*).

Освіта та кадрове забезпечення в Україні

В Луганске на заседании ученого совета Восточноукраинского национального университета им. В. Даля объявили победителей общеуниверситетского рейтинга работы учебных подразделений, кафедр и профессорско-преподавательского состава по результатам научной деятельности за 2011 г.

Победителем в сводном рейтинге научных подразделений ВНУ им. В. Даля по результатам научной деятельности за 2011 г. стал факультет систем рельсовых коммуникаций, который поднялся на одну ступеньку по сравнению с результатами прошлого года. Второе место занял факультет менеджмента, третье – юридический.

На факультете систем рельсовых коммуникаций работают 15 докторов наук, профессоров и 43 кандидата наук, доцента. Преподаватели и сотрудники кафедр занимаются научными исследованиями, по их результатам за последние пять лет опубликовано около 500 работ. На факультете активно развиваются научные школы «Теория сцепления колес подвижного состава с рельсами и научные принципы усовершенствования ходовой части железнодорожного экипажа с целью улучшения тяговых качеств локомотивов» и «Совершенствование газодинамического наддува ДВС, усовершенствование конструкций и рабочих процессов тепловых двигателей», плодотворно работают отраслевые научно-исследовательские лаборатории «Тяговые качества и экономичность локомотивов» и «Трение и смазка в приводах локомотивов».

В сводном рейтинге кафедр ВНУ им. В. Даля по результатам научной деятельности с прошлогоднего третьего места на первое поднялась кафедра железнодорожного транспорта. Второе место заняла кафедра социологии, третье – кафедра химии и естественных наук.

В индивидуальном рейтинге научной деятельности докторов наук, профессоров, деканов факультетов и заведующих кафедрами первое место занял первый проректор университета, д-р техн. наук, проф. М. Смирный.

Второе место получил доктор химических наук, ведущий научный

сотрудник научно-исследовательской лаборатории «Химекс» С. Кривоколыско. «Химекс» работает в рамках программ широких синтетических исследований в области органической химии совместно с ведущими фармацевтическими и агрохимическими корпорациями, а также научно-исследовательскими подразделениями Национальных академий наук России и Украины.

Третьей в индивидуальном рейтинге стала проректор по научно-педагогической работе, д-р экон. наук, проф. И. Бузько (*City News* (www.citynews.net.ua/news/18023-v-dalevskom-universitete-podveli-itogi-nauchnoy-deyatelnosti-za-proshlyy-god.html)). – 2012. – 28.02).

Охорона здоров'я

Специалисты Института проблем регистрации информации (ИПРИ) НАН Украины разработали уникальную технологию и оборудование для промышленного производства набора компенсаторов косоглазия.

Достижения и перспективы лечения косоглазия среди населения Украины обсуждались на заседании президиума Национальной академии медицинских наук Украины (НАМН).

Оборудование для промышленного производства диагностического набора микропризменных компенсаторов косоглазия КК-42, который состоит из 42 микропризм Френеля, создано по медико-техническим требованиям ведущих офтальмологов Центра микрохирургии глаза (Киев) и Института глазных болезней и тканевой терапии им. В. Филатова (Одесса).

Главный внештатный офтальмолог Министерства здравоохранения Украины С. Рыков рассказал на заседании президиума НАМН, что 200 тыс. детей в стране страдают косоглазием. Ежегодно проводится 12 тыс. операций для лечения этого заболевания, но благодаря применению призматических линз количество оперативных вмешательств удалось уменьшить.

За счет высокого качества призм, изготовленных ИПРИ, удалось достичь возобновления 100 % бинокулярного зрения в призмменных очках, что является уникальным показателем в мировой практике.

В свою очередь, президент НАМН Украины, акад. А. Сердюк отметил необходимость проведения общего анализа относительно того, сколько людей нуждаются в лечении предложенными методами, привлечь к этой работе Минздрав, создать на базе Института глазных болезней и клеточной терапии им. В. Филатова, Центра микрохирургии глаза и всех кафедр офтальмологии рабочие группы, которые будут постоянно заниматься этим вопросом.

По убеждению А. Сердюка, нужно разработать проект государственной программы по лечению косоглазия, определить ее финансовую составляющую при условии, что очки стоят от 300 до 600 грн в зависимости от сложности первичной линзы. После решения этих задач – обратиться к правительству с предложением о включении в общегосударственную

программу «Здоровье-2020: украинское измерение» пункта «Организация эффективного лечения детей с косоглазием с использованием отечественного высокотехнологического оборудования» и предусмотреть закупку наборов компенсаторов косоглазия призмных КК-42 за средства государственного бюджета из расчета один набор на один офтальмологический кабинет (*Левый берег* (http://society.lb.ua/health/2012/02/24/138219_ukrainskie_uchenie_nashli_noviy_sposob.html). – 2012. – 24.02).

* * *

Украина заинтересована в дальнейшем развитии сотрудничества с Кубой в медицинской сфере и налаживании активного взаимодействия в фармацевтической промышленности. Как заявил Президент В. Янукович во время встречи с зампредела Совета министров Кубы, в первую очередь речь идет о создании совместного медицинского центра, который будет специализироваться на производстве препаратов для лечения онкологических и хронических заболеваний.

К участию в проекте готовы приобщиться лучшие силы Национальной академии наук Украины и Национальная академия медицинских наук.

Президент Украины акцентировал внимание на готовности представителей бизнеса инвестировать средства в создание такого медицинского центра. Он отметил, что если в Украине будет построен центр по производству иммунных препаратов, его продукцию можно было бы поставлять, кроме внутреннего рынка, и на рынки третьих стран (*Левый берег* (http://economics.lb.ua/trades/2012/02/29/139181_ukraina_kuba_planiruyut_ymeste.html). – 2012. – 29.02).

Наукові видання

В честь юбилея В. Даля ученые Луганского национального университета им. Т. Шевченко подготовили уникальное издание. Доценты кафедры всемирной литературы факультета иностранных языков Н. Юган и С. Ильин подготовили к печати библиографический указатель «В. И. Даль в социокультурном пространстве (1801–2011)». В издании собрана и представлена литература, связанная с именем В. И. Даля. Это наиболее полный и точный перечень работ самого В. И. Даля и всех авторов, писавших о нем. Издание не имеет аналогов на сегодняшний день. «Это более 2 тыс. страниц ценных научных материалов. В сборнике опубликованы работы известных ученых стран СНГ. Всемирно известных профессоров Б. Егорова, А. Прокофьевой, Г. Матвиевской, О. Блиновой, Л. Кольцовой, А. Фокеева и многих других, а также методистов, вузовских преподавателей, музейных работников, учителей школ, представителей творческой интеллигенции, аспирантов и студентов. Работы сгруппированы по разделам и отражают разнообразие отраслей науки, в которых жизнь и творчество В. Даля стали

предметом глубокого поиска. Это исследование его художественных произведений, жизненного пути, фольклорных и этнографических работ, знаменитого “Словаря живого великорусского языка” и т. д.», – рассказала Н. Юган (*Паралель-Media* (<http://paralel-media.com.ua/p44606.html>). – 2012. – 21.02).

* * *

Национальная библиотека имени В. Вернадского опубликовала ТОП-100 украинских ученых, которые чаще всего упоминаются в международных научных работах. Из 100 самых цитируемых ученых более 20 химиков и нет ни одного экономиста, географа или историка. В рейтинг вошло приблизительно одинаковое количество химиков и микробиологов – вместе более 40 ученых. Чаще всего в списке самых цитируемых украинских ученых встречаются физики – более 40 человек. Также есть несколько астрономов из Главной астрономической обсерватории Академии наук, несколько математиков и медиков.

В списке нет ни одного украинского ученого, представляющего гуманитарные науки – экономику, философию или историю. Весомо представлены в ТОП-100 работы ученых Института молекулярной биологии и генетики – в рейтинг вошло восемь представителей этого института. Столько же в список вошло ученых из Киевского национального университета, в основном это химики.

Например, восьмую строку по индексу цитированности занимает молодой ученый-химик А. Шиванюк, которому 40 лет. Он успел поработать во многих странах мира – в Голландии, Германии, Финляндии и США. Индекс цитирования – принятая в научном мире мера значимости научной работы какого-либо ученого или научного коллектива. Величина индекса цитирования определяется количеством ссылок на публикацию или фамилию автора в других источниках. В настоящее время индекс цитирования признан как одна из самых эффективных мировых систем научной информации. База данных SCOPUS во многих странах является одним из главных источников получения наукометрических данных для проведения оценочных исследований на государственном или корпоративном уровне (*Утро-Украина* (http://www.utro.ua/ru/zhizn/nazvany_samy_e_izvestnye_ukrainskie_uchenye1329430606). – 2012. – 17.02).

* * *

Вийшло друком науково-популярне видання «Фортифікації Збаража (відоме і невідоме)», у яке ввійшли матеріали власних історико-джерелознавчих досліджень та аналітичних розвідок старш. наук. співроб. науково-дослідницького відділу НЗ «Замки Тернопілля» Р. Підставки.

Матеріали стосуються питань історико-географічного положення, зародження, становлення та історії замків м. Збаража і були апробовані на багатьох міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях. Окрема увага приділена князівським та магнатським династіям – власникам Збараського ключа. Видання буде цікавим для істориків, краєзнавців та усіх,

хто цікавиться історією рідного краю (*Білих плям в історії Збаразжа стане менше // Народне слово* (<http://narodne-slovo.te.ua/2012/02/20/bilyh-plyam-v-istoriji-zbarazha-stane-menshe/>). – 2012. – 20.02).

* * *

Нині в Україні активно популяризується вихід у світ першого фундаментального енциклопедичного видання у сфері державного управління «Енциклопедія державного управління» (далі – Енциклопедія), що репрезентує цілісну термінологічну систему публічного керування та є результатом праці 713 українських науковців. Ключова роль в ініціюванні та розробці наукового видання належить ученим Національної академії державного управління при Президентові України (далі – Національна академія) та її Дніпропетровського, Львівського, Одеського та Харківського регіональних інститутів. Колектив розробників Енциклопедії очолив президент Національної академії, доктор наук з державного управління, професор, заслужений економіст України Ю. Ковбасюк. Видання Енциклопедії є закономірним етапом розвитку галузі науки «Державне управління», започаткованої в сучасній Україні.

Науково-довідкове видання «Енциклопедія державного управління» є своєчасним, актуальним та корисним для розвитку теорії та практики державноуправлінської діяльності й інституалізації понятійно-категоріального апарату. Воно також сприятиме ефективній реалізації програми економічних реформ на 2010–2014 рр., адміністративної реформи та стратегії державної кадрової політики на 2012–2020 рр., модернізації українського суспільства в цілому.

Це енциклопедичне видання є зручним у користуванні, оскільки статті тематично згруповані за томами. Енциклопедія дасть відповіді на запитання фахівців-практиків з теорії, вітчизняного та зарубіжного досвіду щодо державного керування та місцевого самоврядування, галузевого та територіального керування, сучасних тенденцій розвитку соціального керування.

Ця Енциклопедія є досить повним і водночас відкритим виданням для подальшого розвитку термінологічної системи. Архітектоніка восьмитомного енциклопедичного видання поєднує провідні напрями розвитку теорії й практики державного керування та місцевого самоврядування, зокрема: теорію, методологію, історію державного керування (тт. 1–3); галузеве й територіальне керування (тт. 4, 5); державну службу (т. 6); глобалізацію та європейську інтеграцію (т. 7); публічне врядування (т. 8). Загальний обсяг Енциклопедії становить 5202 с., на яких розміщено 3062 енциклопедичні статті.

Користувачами енциклопедичного видання автори визначили насамперед науковців та викладачів, політиків та державних діячів, державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, слухачів, аспірантів і докторантів та всіх тих, хто цікавиться питаннями державного керування.

З Енциклопедією в паперовому та електронному виглядах можна

ознайомитися в бібліотеці Одеського регіонального інституту державного управління. Загальну інформацію про Енциклопедію розміщено на сайті інституту за адресою: <http://www.oridu.odessa.ua/index.pl?rozd=30> (*Іжа М. Нова енциклопедія: Наука // Одеські вісті (http://izvestiya.odessa.ua/index.php?go=Newspaper&in=view&id=23790). – 2012. – 1.03).*

Наука і влада

Работники научно-исследовательского экспертно-криминалистического центра при Главном управлении Министерства внутренних дел в Киевской области и сотрудники Института кибернетики им. В. Глушкова договорились создать трансформеров для замены людей в экстремальных ситуациях. 24 февраля ученые института побывали в экспертно-криминалистическом центре при ГУ МВД в Киевской области и ознакомились с разработками милицевских экспертов в области робототехники.

В частности, ученым были продемонстрированы роботы, которые могут распознавать взрывные устройства, проникать в маленькие помещения с функцией видеонаблюдения, заменить взрывотехников и саперов при необходимости создания взрыва на определенном расстоянии. При этом каждая из показанных моделей требует доработки, на что пока не хватает финансирования.

В то же время, по мнению милиции, данные разработки робототехники могут стать полезными и крайне необходимыми для обеспечения охраны общественного порядка и безопасности во время чемпионата Европы по футболу, который пройдет летом в Украине (*Левый берег (http://society.lb.ua/life/2012/02/28/138703_militsiya_sozdast.html). – 2012. – 28.02).*

* * *

На круглому столі «Науковці області в реалізації програми “Херсонщина – регіон екологічних технологій та нових економічних моделей”» херсонські науковці запропонували своє бачення вирішення екологічних проблем. Доцент кафедри органічної та біологічної хімії Херсонського державного університету, канд. хім. наук С. Волкова наголосила на необхідності формування системи збирання та сортування твердих побутових відходів та розглядати їх не як сміття, а як вторинну сировину. Були обговорені також питання розробки та запровадження системи екологічних стандартів життя, формування програми екологічної мережі Херсонщини, створення умов для впровадження екологічного землеробства, екологічних технологій збереження та переробки агропродукції (*Херсон. Громадська ініціатива (http://www.hgi.org.ua/?ch=news&newspage=1). – 2012. – 14.02).*

* * *

Під час сесії Львівської міської ради було визначено комунальну установу «Інститут міста» учасником асоціації «Львівський центр інновацій» від імені міської ради. Засновником «Львівського центру інновацій» стане КУ «Інститут міста». До складу асоціації також увійдуть ІТ-компанія «Елекс» і венчурна компанія «Техінвест», яку фінансуватимуть за грантові кошти та завдяки членським внескам.

Як повідомили в КУ «Інститут міста», засновником майбутньої асоціації «Львівський центр інновацій» стане КУ «Інститут міста» від імені Львівської міської ради. Як зазначив керівник програми міжнародної діяльності «Інституту міста» С. Веселовський, в основу всіх завдань асоціації буде покладено зв'язок науки, бізнесу та влади. Асоціація діятиме в кількох напрямках. Серед них – допомога науковцям у комерціалізації їхніх розробок, пошук коштів для свого існування, надання консультаційних послуг для науковців на безкоштовній основі.

«Звичайно, цей перелік не є вичерпним. У процесі розвитку з'являтимуться нові пріоритетні напрями. Проте в основу всіх завдань буде покладено зв'язок науки, бізнесу і влади», – додав С. Веселовський (*Інститут міста стане засновником асоціації «Львівський центр інновацій». В основу діяльності нової асоціації буде покладено зв'язок науки, бізнесу та влади // Львівська газета (www.gazeta.lviv.ua/news/2012/02/17/1592). – 2012. – 17.02.*

* * *

Підписання Меморандуму про співпрацю між Кіровоградською облдержадміністрацією та Національною академією медичних наук України відбулося під час наради з головними лікарями медичних закладів області в рамках робочої поїздки до Кіровограда міністра охорони здоров'я Р. Богатирьової. Національна академія медичних наук України готова співпрацювати з областю в напрямі впровадження найновітніших технологій надання медичної допомоги та підвищення кваліфікації медичних працівників Кіровоградщини в короткі терміни (*Новини Кіровоградщини (http://novosti.kr.ua/index.php/news/events/10443-kirovogradshchyna-stala-pershym-rehionom-z-iaakym-akademii-mednauk-pidpysala-memorandum-pro-spivpratsiu). – 2012. – 23.02.*

* * *

2 лютого 2012 р. в приміщенні Хустської міської ради в малому сесійному залі було проведено круглий стіл-дискусію на тему: «Перспективи соціально-економічного розвитку міста Хуст та Хустського району в контексті функціонування технологічного парку». Основним ініціатором проведення даного заходу був ректор Карпатського інституту підприємництва, канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту С. Товканець.

Метою проведення круглого столу було створення сприятливого клімату

для розвитку довгострокових, успішних та взаємокорисних зв'язків між місцевими органами самоврядування та науково-технічним потенціалом Карпатського інституту підприємництва.

Під час проведення круглого столу також були обговорені позитивні зрушення, досягнення та успіхи у виконанні плану показників соціально-економічного розвитку міста Хуст та Хустського району 2011 р. проблеми, перспективи та пропозиції щодо поліпшення соціально-економічного стану в м. Хуст та Хустському районі; моделі і методи прийняття рішень у поліпшенні соціально-економічного розвитку нашого краю в контексті функціонування технологічного парку (ClipNews.info (www.clipnews.info/newstopic.htm?id=40117). – 2012. – 2.02).

Проблеми інформатизації

Н. Вітушко, заввідділу НЮБ НБУВ

Роль бібліотечних установ у створенні та підтримці електронного діалогу: влада – суспільство

У роботі розглядаються окремі аспекти правового діалогу влади та суспільства, роль бібліотек у підтримці цього діалогу, його активізації за допомогою електронного інформаційного простору (на базі практики СІАЗ та Національної юридичної бібліотеки НБУВ).

Ефективне реформування країни можливе лише за умови системного діалогу влади та громадянського суспільства. На цьому наголосив Президент України В. Янукович під час засідання Комітету з економічних реформ. Плідність такого діалогу зумовлюється активною співпрацею всіх суб'єктів правового інформаційного простору, можливістю громадян впливати на вирішення важливих питань сьогодення, на отримання владою достовірної та всебічної інформації з важливих проблем сьогодення.

На тлі цих процесів виникає питання про пошук нових моделей бібліотечного розвитку, які впливатимуть на процес співробітництва бібліотеки з суспільством і владними інститутами в контексті побудови відкритого суспільства знань, виконання задекларованої в Законі України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» однієї з найважливіших функцій бібліотеки – забезпечення вільного доступу до інформації й реалізації прав людини на її одержання.

Найбільш перспективною формою роботи для бібліотеки у вирішенні цієї проблеми, на думку автора, є модель інформаційно-аналітичного партнерства з розширенням функцій бібліотеки як центру публічного доступу до інформації. Під розширенням функцій мається на увазі насамперед інформаційна участь бібліотеки у державотворчих демократичних процесах, сприяння поінформованості громадян із суспільно значущих питань, забезпечення органів державної влади інформацією, що сприяє прийняттю

управлінських рішень. За словами директора представництва ПРООН в Україні Р. Рігер, успіх реформ залежить від того, наскільки активно долучається до цього процесу громадянське суспільство [2].

Вітчизняні та закордонні дослідники проблем створення інформаційного суспільства відводять бібліотекам значне місце в цьому процесі. Важливу роль у теоретичному узагальненні об'єктивних та суб'єктивних процесів розвитку бібліотечно-інформаційної сфери як складової інформаційного суспільства відіграють праці Л. З. Амлінського, Я. Л. Шрайберга. У працях В. М. Горового, М. Я. Дворкіної, В. Р. Фірсова подається детальний аналіз процесу трансформації функцій бібліотек у сучасних умовах. Проблеми розвитку бібліотек в інформаційному середовищі розглядаються в працях В. О. Ільганаєвої, І. Г. Моргенштерна. Важливу роль у теоретичному осмисленні й узагальненні питань, пов'язаних з розкриттям функції бібліотеки, технології інформаційного виробництва відіграли праці М. С. Слободяника, О. Г. Кириленка. Окремі аспекти проблеми інформаційного обслуговування, як однієї з найважливіших функцій бібліотеки, активно розробляли І. О. Давидова, О. В. Карпинська.

Чимало дискусій сучасних дослідників точиться навколо питання про те, наскільки влада готова бачити бібліотеку своїм партнером, реалізуючи зв'язки з суспільством [9].

На думку багатьох фахівців, особливо актуальною стає роль бібліотек у контексті розвитку електронного урядування, яке передбачає, що будь-яка фізична чи юридична особа може звертатися із запитом до державних установ для одержання інформації та виконання юридичних дій. При цьому бібліотеки мають значні можливості у сприянні розвитку е-урядування, оскільки вони:

- 1) накопичили практику «навігаторів» інформаційного простору;
- 2) за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій здатні забезпечити повноцінний інформаційний обмін між суб'єктами інформаційного простору;
- 3) мають традиційні навички керування знаннями (систематизування документів, каталогізація, формування баз даних тощо).

Чи треба бібліотекам засвоювати ще якісь практики, щоб виконати роль інформаційного посередника між владою та суспільством? На думку сучасних дослідників, треба. Сьогодні кількість людей, які мають доступ до інформаційних ресурсів, розширюється, що забезпечує можливості інформаційних обмінів практично по всій глибині соціальної структури суспільства. У процесі розвитку ця соціальна структура ускладнюється, вимагаючи нових знань для дедалі більшої кількості соціальних зв'язків та соціальних об'єднань, що відображає різноманітні сфери суспільного життя. При цьому виникають дедалі нові потреби в інформації, яка концентрується у відповідних соціальних інформаційних базах і має збагачувати інтелектуальний потенціал сучасної соціальної людини [3].

На тлі цих процесів бібліотеки повинні домагатися визнання суспільством своєї ролі провідних структур, що забезпечують трансляцію інформації. Для

цього треба дещо переглянути свої пріоритетні функції: затребуваність бібліотеки залежить від того, на кого вона орієнтована. Традиційна орієнтація на абстрактного читача повинна співіснувати з орієнтацією на бібліотечно-інформаційне обслуговування владних структур, на інформаційну підтримку програм і проектів загальноукраїнського та регіонального рівнів.

Крім того, певний внесок у формування міцного діалогу між владою та суспільством бібліотеки зроблять, навчаючи населення знаходити потрібну їм правову інформацію, поширюючи її в суспільстві. Нові інформаційні й телекомунікаційні технології дають змогу розширити права громадян, надаючи їм доступ до різноманітної інформації; можливість брати участь у прийнятті політичних рішень і контролі за діяльністю державної влади.

Крім того, така інформаційна діяльність бібліотек сприятиме суспільному спокою: держава розвиватиметься без соціальних вибухів, якщо суспільство адекватно реагуватиме на прямі регулюючі впливи влади. Для цього необхідно:

- системі органів влади постійно здійснювати інформаційну взаємодію із суспільством, роз'яснюючи свої рішення;

- суспільним структурам і громадянам – оперативно одержувати достовірну й об'єктивну інформацію з усіх питань життєдіяльності системи «суспільство – влада» і вільно обмінюватися інформацією.

У вирішенні цієї проблеми важко переоцінити співпрацю бібліотек з органами державної влади та громадськістю, причому коло повноважень бібліотек може бути дуже широким.

Розглянемо, яким чином це вже реалізується на практиці. Бібліотеки, що традиційно виконують функцію збереження інформаційних ресурсів, дедалі більшу увагу приділяють виробництву і розповсюдженню інформаційних продуктів і послуг, зокрема правового характеру, сприяючи налагодженню співпраці влади і суспільства. Задовольняючи їхні інформаційні потреби, бібліотечні заклади виходять на рівень рівноправних партнерів.

Серед ознак такого партнерства можна назвати: 1) розгалужену світову систему інформаційних ресурсів бібліотек; 2) розвиток у бібліотеках інформаційно-аналітичного виробництва; 3) наявність у громадян вільного і регулярного доступу до інформації про функціонування суспільних та державних інституцій, а у владних структур – можливості отримання інформації про реакцію суспільства на діяльність влади через інформаційні продукти і послуги бібліотек.

Вже сьогодні бібліотеки готові до надання владним структурам своєчасної, повної та об'єктивної інформації для забезпечення прийняття ними рішень та застосування управлінських дій на основі всебічної поінформованості. Такий досвід роботи є у Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ) НБУВ. Результатом її плідної співпраці з органами державної влади стали численні тематичні інформаційно-аналітичні продукти, які дістали схвальну оцінку замовників. Відбувається регулярне інформаційно-аналітичне спілкування з замовниками (понад 1100 e-mail),

серед яких – представники центральних та регіональних органів влади різних рівнів.

На жаль, в Україні вже тривалий час гостро стоїть проблема недостатнього фінансування бібліотек, внаслідок чого спостерігаються труднощі у перетворенні бібліотечних установ на якісно новий соціально-політичний інститут, який має не тільки інформувати читацьку аудиторію, а й забезпечувати публічність інформації про діяльність державних органів управління. Ефективний аналіз інформаційних ресурсів на замовлення через відсутність необхідної техніки можуть дозволити собі не всі українські бібліотеки.

І все ж, як доводить практика, за останні роки вітчизняні бібліотечні установи стали реальним засобом комунікації між владою і суспільством. Аналіз теоретичних досліджень як зарубіжних, так і українських дослідників дає підстави для висновку про можливість виокремлення двох типів такої комунікації:

1) комунікації, ініціатором якої є влада, що інформує громадян про свої рішення;

2) комунікації, ініціатором якої є громадськість у формі запитів читачів на інформацію правового напрямку.

Виходячи з практики вітчизняних бібліотек, автор може додати ще один тип: комунікації, ініціатором яких є бібліотека, яка за допомогою створення зв'язку влада – суспільство створює у масовій свідомості модель правової дійсності, сприяючи підвищенню загального рівня правової культури громадян.

Чимало сприятиме цьому і вирішення проблеми електронного залучення громадян до користування інформаційною інфраструктурою¹.

Інформаційна співпраця бібліотек із владними структурами на загальнодержавному і регіональному рівнях полягає у забезпеченні «прозорості» рішень влади, у створенні при бібліотеках центрів інформації з питань місцевого самоврядування. Тому забезпечення права громадян на доступ до інформації стає сьогодні важливим критерієм оцінки діяльності як бібліотек, так і владних структур.

Громадяни України завдяки ухваленому Верховною Радою Закону «Про доступ до публічної інформації» фактично отримали право легко і швидко отримувати інформацію, як працюють органи виконавчої влади і місцевого самоврядування. Утім, на думку експертів, ухвалений Закон сам по собі не працюватиме. Для цього органам виконавчої влади потрібно провести певну реорганізацію своєї діяльності у сфері роботи з інформацією.

Одним з реальних втілень Закону є створення на базі бібліотек центрів правової інформації, доступ до якої може здійснюватися в таких формах:

- фізичний доступ, що вимагає комплектування, збирання, зберігання, надання документів користувачам;
- інтелектуальний доступ, що реалізується через розкриття інформаційних

¹ Під електронним залученням розуміється формування навичок, необхідних для користування ресурсами електронного середовища.

ресурсів.

Усвідомлюючи свою посередницьку роль в інформаційному просторі, СІАЗ та Національна юридична бібліотека поповнюють фонди НБУВ електронною правовою інформацією, надають користувачам нові інструменти пошуку необхідних матеріалів. Зокрема, на сайті НБУВ регулярно виставляються інформаційно-аналітичні продукти, які готуються на замовлення органів державної влади із суспільно значущих проблем: експертно-аналітичний висновок за результатами моніторингу висвітлення в центральних газетах питань зайнятості населення, ринку праці та діяльності Державної служби зайнятості «Проблеми ринку праці» (виходить з 2002 р., 23 випуски на рік), «Політичні партії в демократичному процесі» (виходить з 2012 р., щотижневий) та ін. Результатом вивчення різних аспектів правового поля України стали бюлетені «Безпека підприємництва» (спільно з УСПП, виходить з 2008 р., 6 випусків на рік), «Громадська думка про правотворення» (виходить з 2010 р., двічі на місяць). Поширенню правових інформаційних ресурсів суспільства сприяє віртуальна колекція правових документів Національної юридичної бібліотеки НБУВ.

Аналіз публікацій з порушеної в цій роботі теми дає можливість зробити висновок, що й інші вітчизняні бібліотеки напрацювали значний досвід співпраці з органами влади, проводять їх ефективне інформаційне забезпечення. Зокрема, на замовлення владних структур складають списки статей, анотовані покажчики, реферативні, фактографічні, оглядово-аналітичні матеріали, інформаційні досьє тощо. Широко практикується розсилка матеріалів за наявними в бібліотеках списками електронних адрес абонентів.

Використовуються можливості спеціальних презентацій, прес-конференцій, зустрічей, громадських приймалень, «телефонів довіри», «депутатських годин» тощо. Усі ці та інші форми роботи мають на меті поінформувати громадян про нові та діючі законодавчі акти, постанови і рішення центральної та місцевої влади (про місцевий бюджет, податки, власність, матеріально-технічні ресурси, статистичні та інші дані тощо), надавати відомості про діяльність державних установ, політичних партій, громадських організацій, розвиток місцевої громади та інфраструктури.

Вже сьогодні бібліотечні заклади можуть надавати правову допомогу громадянам, складаючи бібліографічні списки, аналітичні довідки, прес-дайджести, інформ-досьє, тематичні папки тощо за темами: «Нове в періодиці з питань місцевого самоврядування», «Аналіз роботи органів самоврядування району за матеріалами місцевої газети», «Нове в законодавстві з питань місцевого самоврядування» та ін.

Зокрема, цікавим є досвід бібліотек Києва, які надають громадянам доступ до урядової інформації, офіційних публікацій, інформації про діяльність державних та місцевих органів влади тощо. У публічній бібліотеці ім. Л. Українки до послуг користувачів повнотекстові електронні бази «Закон» та «Столиця». На веб-сайті бібліотеки постійно висвітлюється соціальна політика Київради та міської держадміністрації.

Ураховуючи загальнодоступність бібліотек, їхні інформаційні ресурси, кваліфікацію співробітників, дослідники відзначають ще одну актуальну можливість бібліотеки в сучасних умовах: інформаційну підтримку процесу становлення самоврядування. Бібліотека спроможна дати владним структурам можливість вийти на широке інформаційне забезпечення своєї діяльності.

Цікавим є досвід роботи Миколаївської центральної міської бібліотеки ім. М. Кропивницького, де створено сектор аналітичного інформування органів влади. Інформаційне забезпечення здійснюється у відповідальності до безпосередніх потреб керівників і провідних фахівців міськвиконкому, планів проведення сесії міської ради, засідань постійних депутатських комісій. Зацікавленість абонентів викликають інформаційно-аналітичні матеріали з питань місцевого самоврядування, реформування систем здоров'я й освіти, реалізації молодіжної політики тощо [5].

Центральна міська бібліотека ім. Т. Г. Шевченка м. Суми щотижня отримує прес-релізи відділу інформаційно-аналітичної та організаційної роботи міської ради; міські програми, що приймаються радою. З 2000 р. у відділі інформаційно-довідкової роботи та маркетингу виділено сектор аналітичного інформування органів влади та підприємств, де вивчаються інформаційні потреби депутатів міської ради та ведеться індивідуальне та групове їх інформування.

Верхньодніпровська ЦБС Дніпропетровської області інформує владні органи про нові надходження до районної бібліотеки, застосовує систему індивідуального інформування з політичних, юридичних, соціальних тем. Ураховуючи побажання райдержадміністрації, в її приміщенні було відкрито бібліотечний пункт. Бібліотека бере активну участь в організації заходів, що проводяться владними структурами.

Доводячи таким чином свою вагомість і причетність до суспільно значущих подій, свою роль активного суб'єкта інформаційного простору, сприяючи прозорості та відкритості діяльності суб'єктів владних повноважень бібліотеки досягають дедалі більшого взаємопорозуміння з владними структурами, які поступово усвідомлюють необхідність для суспільства повноцінного функціонування бібліотек [1]. Зокрема, у Харківській області протягом 2005–2006 рр. було відкрито 21 бібліотеку, переважно в сільській місцевості. Обласна Харківська адміністрація розпочала фінансування проекту корпоративної мережі бібліотек Харкова, сприяла проведенню акції «Книга – селу», в якій взяли участь провідні бібліотеки міста та книжкові видавництва Харкова [6].

Ефективність посередництва бібліотек між владою та громадськістю демонструють практики бібліотек Дніпропетровської, Донецької, Луганської областей. Зокрема, працівники ЦБС Жовтих Вод, Кривого Рогу, Павлограда, Новомосковська та інших міст, де здійснюють індивідуальне та групове інформування за запитами службовців держадміністрацій шляхом підбору матеріалів за темами: «Міське самоврядування», «Інноваційні технології в державному управлінні», «Місцевий та регіональний розвиток – пріоритети національної політики», «Держава і соціальний захист населення», «Правові

засади діяльності місцевих владних структур». Павлоградська районна ЦБС надає фахівцям райдержадміністрації «Експрес-інформацію для керівників» за періодичними виданнями, що надійшли до бібліотеки. Така експрес-інформація користується попитом не тільки серед службовців райдержадміністрації, але й працівників сільських рад [7].

Краматорська ЦБ ім. М. Горького одержує відомості про структуру, режим роботи місцевих владних органів, зміст прийнятих ними нормативних актів. Ця інформація зосереджена в муніципальному інформаційному центрі, де комплектуються повнотекстові БД щодо місцевого самоврядування та життєдіяльності міста. Щотижня всі бібліотеки Краматорської ЦБС отримують від органів місцевого самоврядування «Хроніку тижня» про найважливіші події соціально-економічного та громадсько-політичного життя в Україні, Донецькій області та м. Краматорську. Із 1998 р. на базі Донецької ЦМБ працює інформаційний центр «Клуб громадських ініціатив», метою якого є реалізація програм ТІРМС (Територіальні інформаційні ресурси місцевого самоврядування). Ці програми призначені для сприяння розвитку низових ланок місцевого самоврядування, підвищення рівня громадянської освіти населення, освоєння користувачами інформаційних технологій [6].

Дніпродзержинський проект «Влада – Бібліотека – Суспільство: пункти суспільного доступу до офіційної інформації», розроблений міською центральною бібліотекою, передбачає розширення можливостей доступу населення Дніпродзержинська до інформаційних продуктів державних і муніципальних органів влади через посередницьку діяльність бібліотек на основі використання віртуальних ресурсів електронного уряду, довідково-інформаційного апарату бібліотек і власних баз даних.

Бібліотеки міської централізованої системи готові взяти на себе роботу з організації пунктів суспільного доступу до офіційної інформації, оскільки із всіх існуючих соціальних інститутів муніципальні бібліотеки мають більше можливостей для реалізації цієї потреби суспільства [4].

Публічні бібліотеки Сумщини теж докладають певних зусиль для оперативного і якісного задоволення інформаційних потреб користувачів. Так у Конотопській ЦБ та бібліотеках-філіях створені й результативно діють інформаційні центри, в яких зосереджуються відомості про політичну, економічну, господарську та природоохоронну діяльність на території регіону [6].

Чималий внесок у вирішення розглянутої проблеми зробили російські бібліотеки. Зокрема, у РФ проведено загальноросійський конкурс «Системи інформування та освіти населення з питань організації місцевого самоврядування, що діють на базі муніципальних бібліотек». Метою конкурсу було стимулювання діяльності та розвитку системи загальнодоступних інформаційних і освітніх центрів з питань місцевого самоврядування на базі муніципальних публічних бібліотек. У конкурсі взяли участь публічні бібліотеки майже з 70 міст і районів Росії. У результаті багатьом бібліотекам уже вдається отримати серйозну підтримку від органів

місцевої влади, укладаються угоди про співробітництво або угоди про інформаційне забезпечення працівників адміністрації. Найчастіше йдеться про створення на базі бібліотек спеціалізованих структурних підрозділів – інформаційних центрів інформування та освіти з питань організації місцевого самоврядування. Проводяться семінари, круглі столи, в яких беруть участь обидві зацікавлені сторони. Деякі бібліотечні системи організували широку рекламу новостворених служб у засобах масової інформації. Було видано рекламні проспекти про послуги бібліотек, які направлено в місцеві органи влади, на великі підприємства, у комерційні організації.

За даними, отриманими під час опитування в межах конкурсу, було встановлено, що представники регіональної влади чекають від бібліотек допомоги в професійній освіті. Результати дослідження дали змогу виділити види інформаційного обслуговування, найбільш важливі для службовців муніципального рівня. Зокрема, це: індивідуальне інформування, моніторинг преси, аналітична довідка, консультації, дні інформації, інформаційні центри та дні спеціаліста, бібліографічні списки.

Керівників та службовців насамперед цікавлять теми: «Законодавча основа місцевого самоврядування», «Місцеві фінанси, бюджети, податки, збори», «Взаємодія органів місцевого самоврядування з підприємствами та організаціями, які знаходяться на території даного муніципального підрозділу», «Соціальний захист населення», «Компетенція органів територіального громадського самоврядування», «Використання земель на території муніципалітету»; «Форми здійснення місцевого самоуправління» та ін.

Цікавим є досвід роботи Президентської бібліотеки імені Єльцина, на порталі якої розміщено електронну колекцію «Державна влада», до якої входять законодавчі акти різних епох, архівні документи, монографії провідних російських юристів та істориків, дисертаційні дослідження. Матеріали розподілені за темами, що розкривають історію та сучасний етап розвитку державної влади у РФ [8]. Подібну роботу розпочала Національна юридична бібліотека НБУВ. На сайті бібліотеки увазі користувачів представлені значущі документи з історії правотворення Української держави. Отже, сьогодні інформаційний стан суспільства є визначальним фактором його економічного й соціального розвитку. Від функціонування системи передачі інформації залежать державне управління та взаємини влади й суспільства.

На тлі цих процесів бібліотеки змінюють форми роботи і ставлять перед собою нові завдання, серед яких: оперативне збирання важливої для населення інформації про діяльність органів влади і надання її широкому колу користувачів, інформаційне забезпечення органів державної влади. Адже поінформований керівник – гарантія успіху життєдіяльності держави; поінформоване населення – гарантія стабільного суспільства.

Своєю діяльністю бібліотеки мають переконати владу по-іншому подивитися на їхню діяльність, як інформаційно-аналітичних центрів, продукція і послуги яких є зручною формою інформування як владних

структур, так і населення в умовах демократичних перетворень у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Про доступ до публічної інформації : закон України [Електронний ресурс] // Відом. Верховної Ради. – 2011. – № 32, ст. 314 : офіцій. веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу.: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>. – Назва з екрана.
2. Програма розвитку ООН в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.undp.org.ua/ua/media/41-democratic-governance/1236-civil-society-and-government-rivals-or-partners>. – Назва з екрана.
3. *Горовий В. М.* Особливості розвитку соціальних інформаційних баз сучасного українського суспільства /В. М. Горовий. – К.: НБУВ, 2006. – С. 300.
4. Днепродзержинский проект «Власть-Библиотека-Громада» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sobitie.com.ua/dneprodzerzhinsk/dneprodzerzhinskiy-proekt-vlast-bibliteka-gromada>. – Загл. с экрана.
5. Николаевская библиотека выступит посредником электронного диалога общества и власти [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://novosti-n.mk.ua/news/read/?id=35802>. – Загл. с экрана.
6. Публічні бібліотеки: сучасні принципи буття в умовах оновленого суспільства: З досвіду роботи публічних бібліотек Східної України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korolenko.kharkov.com/47.htm>. – Назва з екрана.
7. Прес-дайджест оглядово-інформаційного змісту «Сучасна бібліотека» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.libr.dp.ua/projects/Libr.htm>. – Назва з екрана.
8. *Цинклер Е.* Президентская библиотека собрала коллекцию «Государственная власть» [Текст] / Е. Цинклер // Российская газета [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rg.ru/2011/08/23/reg-szpad/biblioteka-anons.html>. – Загл. с экрана.
9. *Шевченко І. О.* Інтернет у публічній бібліотеці як засіб інформаційного забезпечення органів державної влади [Текст] / І. О. Шевченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dakkkim.edu.ua/tekstu-publikacij/44-internet-u-publichniy-biblioteci>. – Назва з екрана.